

บทที่ 3

องค์ประกอบพื้นฐานของเทศบาล เมืองยะลา

3.1 องค์ประกอบพื้นฐานของเทศบาลเมืองยะลา

3.1.1 วิวัฒนาการชุมชนเมืองยะลา

จากวิวัฒนาการของเมืองปัตตานี ทำให้เราทราบว่าเมืองยะลาได้แยกตัวมาตั้งเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในปี พ.ศ. 2334 (สำนักงานจังหวัดยะลา, 2529: 11-13) ภายหลังจากที่ยะลาได้แยกตัวออกจากมณฑลปัตตานีแล้ว ได้มีเจ้าเมืองปกครองคือ ส่วนยะลาเป็นพระยาชะลา จนถึง พ.ศ. 2360 โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ต. บ้านชะลาซึ่งนับว่าเป็นสถานที่ตั้งตัวเมืองเป็นครั้งแรก ซึ่งความหมายของคำว่า "ชะลา" มาจากภาษาพื้นเมืองเดิมว่า "ชะลอ" ซึ่งแปลว่า "แห" เพราะสถานที่ตั้งเมืองเดิมคือ บ้านชะลอ (ต.ชะลา ในปัจจุบัน) มีภูเขารูปร่างคล้ายแหตั้งอยู่ต่อมาได้มีการย้ายมาตั้งเมืองใหม่หลายครั้ง ในที่สุดมาตั้งที่บ้านนิงในปัจจุบัน ต่อมาพระยาชะลา (ส่วนยะลา) ถึงแก่กรรม พระยาสงขลา(เกษมเส็ง)ซึ่งว่าราชการเมืองสงขลาให้ส่วนบางกอก ซึ่งเป็นบุตรพระยาชะลารักษาราชการเมืองยะลา แล้วนำความขึ้นไปกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงทราบ ซึ่งได้โปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตตามความประสงค์ของพระยาสงขลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2360 โดยยังคงว่าราชการอยู่บ้านเจ้าเมืองคนเก่ายังไม่ได้ย้ายไปที่อื่น

ต่อมาในสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาชะลา (ส่วนบางกอก) ร่วมกับพี่ชาย คือ พระยาปัตตานี (ส่วนสทลง) พระยาหนองจิก (ส่วนกะจิ) น้องชาย และพระยาระแงะ (หนิเดะ) คิดกันเป็นกบฏ โดยตีบ้านพระยาชะหรั่ง (พ่าย) แล้วเข้าตีเมืองจะนะ เมืองเทพา พระยาสงขลา มีหนังสือเข้ากรุงเทพฯ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพออกไปสมทบช่วยเมืองสงขลา ครั้นกองทัพพระยาเพชรบุรีออกไปถึงเมืองสงขลา ก็รวบรวมกำลังสมทบกับกองทัพพระยาสงขลา ยกออกไปตีตั้งแต่เมืองจะนะ เมืองเทพาตลอดจนเมืองระแงะ จับพระยาปัตตานี พระยาชะลา พระยาหนองจิกที่ตำบลโตะเดะในแขวงเมืองระแงะ ส่วนพระยาระแงะหนีไปได้ในระหว่างนั้น พระยาสงขลาได้ให้หลวงสวัสดิ์ (ยิ้มซ้าย) ซึ่งเป็นผู้ช่วยราชการเมืองชะหรั่งไปรักษาราชการเมืองยะลา หลวงสวัสดิ์ก็คิด ก็ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ต. วังตระ แขวงเมืองยะลา

เมื่อหลวงสวัสดิภักดีไปเป็นเจ้าของชะหรั่งแล้วพระยาสงขลาก็นำตัวนายเมือง ซึ่งเป็นบุตรพระยาชะหรั่ง (พ่าย) เข้ากรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตราตั้งให้นายเมืองเป็นพระยาชะลาโดยได้รับพระราชทานนามบรรดาศักดิ์ว่า พระยาณรงค์ฤทธิ์ศรีประเทศวิเศษวังษา(เมือง) ซึ่งได้เป็นเจ้าของชะลาตั้งแต่ พ.ศ.2390 โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ต.ท่าสาบ ริมแม่น้ำ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ (พ.ศ.2394 - 2411) ส่วนบุตรผู้ได้เป็นพระยาชะลา

ครั้งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ด้วนกะจิ บุตรพระยาชะลา (ส่วนบุตรผู้ได้) เป็นเจ้าเมืองชะลาปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีใบบอกจากเจ้าเมืองชะลาเพื่อแจ้งรายการเก็บภาษี เข้ามายังกรุงเทพฯ ในช่วง ปี พ.ศ.2429-2432 โดยพระยาชะลาได้จัดให้เฝ้าแก่เษ และหันเจียงเป็นผู้เก็บเงินภาษีเข้าที่บ้านท่าสาบในอัตราร้อยละชักรสาม ซึ่งปรากฏว่ามีลูกค้าทั้งไทย จีนบรรทุกสินค้ามาขายที่ท่าสาบอย่างคับคั่งสำหรับสินค้าที่มีการซื้อขายเก็บภาษี ได้แก่ ไม้ขีดไฟ ผ้าขาว ผ้าลาย ผ้ามัด ภูปจัน เกลือ ด้ายสีต่าง ๆ ยาแดง น้ำมันมะพร้าว กุ้งแห้ง น้ำตาล น้ำตาลโตนด กะทะเหล็ก ปลาเค็ม ข้าว จากหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่าบริเวณบ้านท่าสาบเป็นที่ตั้งของเมืองชะลาซึ่งมีความเจริญ และเป็นย่านการค้าของเมืองชะลาในสมัยรัชกาลที่ 5

การจัดรูปแบบการปกครองเมืองตามระบบมณฑลเทศาภิบาล

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้มีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาค โดยดำเนินการปกครองแบบเทศาภิบาล สำหรับบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120 กำหนดให้บริเวณเจ็ดหัวเมือง (ประกอบไปด้วย เมืองปัตตานี หนองจิก ชะหรั่ง สายบุรี ชะลา ระแงะ และรามัน) มีพระยาเมืองเป็นผู้รักษาราชการบ้านเมือง แต่จะมีข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานทั่วไป โดยอยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช

ในแต่ละเมืองจะมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านดังนี้ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2444 พระยาศักดิ์เสนี (หงา บุณนาค) ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณได้แบ่งแต่ละเมืองเป็นอำเภอต่างๆ สำหรับเมืองชะลาแบ่งออกได้ดังนี้

- เมืองชะลาแบ่งออกได้เป็น 3 อำเภอ คือ อ.กลางเมือง อ.ชะหา
อ.กะลาพอ
- ใน พ.ศ.2450 ได้แบ่งเมืองชะลาออกเป็น 2 อำเภอ คือ อ.เมือง และ
อ.กะลาพอ

แต่ต่อมาในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2447 ได้ประกาศตั้งหัวเมืองทั้งเจ็ดเป็นมณฑลปัตตานีโดยยุบเมืองเล็ก ๆ ลงเหลือ 4 เมือง โดยเมืองยะลาประกอบด้วยเมืองรามัน และเมืองยะลา โดยมีพระยาศักดิ์เสนี เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี ซึ่งได้ปรากฏหลักฐานว่าในปี พ.ศ. 2450 พระยาศักดิ์เสนีได้ตรวจราชการมณฑลปัตตานี ซึ่งรวมถึงการตรวจราชการเมืองยะลาด้วย และจากรายงานการตรวจราชการทำให้ทราบถึงสภาพของเมืองยะลาในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ ตลอดจนถึงปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นสมัยนั้น

การจัดรูปแบบการปกครองในสมัยปัจจุบัน

ในปลายปี พ.ศ. 2475 ได้ประกาศยุบเลิกมณฑลปัตตานีทั้งนี้ เพราะการคมนาคมสะดวกขึ้น การดูแลปกครองบังคับบัญชาทำให้รัดกุมยิ่งขึ้น และเพื่อประหยัดรายจ่ายของแผ่นดิน และต่อมาได้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมือง ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ มีข้าหลวงประจำจังหวัดและกรรมการจังหวัดเป็นผู้บริหาร ในปี พ.ศ. 2479 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองยะลาขึ้นครอบคลุมเนื้อที่ 16 ตารางกิโลเมตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 ได้มีพระราชกฤษฎีกาย้ายเขตเทศบาลเป็น 19 ตารางกิโลเมตร จังหวัดยะลาก็เป็นส่วนหนึ่งของประเทศสืบมาจนปัจจุบัน

ประวัติการวางผังเมืองยะลา

จังหวัดยะลา ได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทย (ปิยะวารมย์ สุขารัตน์, ไม่ระบุปีที่พิมพ์: 8-9) ที่มีผังเมืองเป็นระเบียบเรียบร้อย และสวยงามที่สุด ผังเมืองยะลามีมาตรฐานคือ วางผังเป็นรูปไข่แมงมุมมีวงเวียนซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ชั้นในสุดเป็นหลักเมือง รอบวงเวียนชั้นในเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ เช่น ศาลากลางจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สถานีตำรวจที่ว่าการอำเภอ สำนักงานที่ดิน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสำนักงานสถิติจังหวัดยะลา ถัดออกไปเป็นวงเวียน 2 คือ บ้านพักข้าราชการแผนกต่าง ๆ วงเวียน 3 เป็นโรงพยาบาล สถานศึกษา และบ้านเอกชน ถนนที่มาจากอำเภอต่างจะมารวมกันที่บริเวณหลักเมือง

ในการสำรวจภาคสนามของเมือง พบว่าบรรยากาศของเมืองที่ร่มรื่น ถนนหนทางกว้างขวางมีต้นไม้ปกคลุม ตลอดแนวของเส้นทาง จะมีทางวิ่งรถจักรยานยนต์แยกออกต่างหาก ไม่ปะปนกับการจราจรของรถยนต์ พื้นที่ของเมืองตัดออกเป็นสี่เหลี่ยม (Block) มีโรงเรียนและสถานที่ราชการตั้งอยู่ในพื้นที่กว้างขวางติดต่อกับสวนสาธารณะและสนามเด็กเล่นตามถนนสายสำคัญหน่วยงานราชการ เช่น ศาลากลางจังหวัด สถานีตำรวจ ที่ว่าการอำเภอ ฯลฯ จัดตั้งรายล้อมอยู่ร่วมกันรอบวงเวียนขนาดใหญ่ สะดวกแก่การสัญจรไปมา ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นย่าน

อุตสาหกรรม จับตัวเป็นกลุ่มก้อนแยกตัวออกจากที่พักอาศัย ทำให้ที่พักอาศัยเงิบสงบ นอกจากนี้ ชุมชนยังตั้งอยู่ใกล้กับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าเขา แม่น้ำ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ได้กล่าวถึงในเบื้องต้นหลายประการนี้ มีส่วนทำให้เมืองชะลาเป็นเมืองที่น่าอยู่ ซึ่งเมืองที่น่าอยู่นั้น และ สิ่งสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ เมืองนั้นจะต้องมีระบบบริการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการที่เพียงพอเอื้ออำนวยความสะดวกแก่พลเมือง และคุณภาพชีวิตที่ดีของ ชาวเมือง ซึ่งการวางระบบสาธารณูปโภค และระบบสาธารณูปการจะต้องมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ วางผังเมืองเช่นกัน

การวางผังเมืองชะลาครั้งแรก ผู้ที่ริเริ่มในการวางผังเมืองชะลา คือพระรัฐกิจวิจารณ์ (สวาสดิ์ ณ นคร) อดีตข้าหลวงคนที่ 10 ของจังหวัดชะลา (ระหว่าง พ.ศ. 2456-2458) เมื่อ ลาออกจากราชการแล้วได้รับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลได้รับเลือกเป็นนายกเทศมนตรี เมืองชะลาถึงสองสมัย (พ.ศ. 2480-2488) ได้ร่วมกับเพื่อนข้าราชการสมัยนั้นวางผังเมืองชะลา โดยได้รับเสนอแนะจากแผนผังเมืองกรมโยธาเทศบาล (กรมโยธาธิการในปัจจุบัน) ได้เสนอแนะ และวางแผนผังเมืองชะลาเป็นครั้งแรก เรียกว่า "ผังเค้าโครงเมืองชะลา ปี 85" มาตรฐาน 1: 4,000 และได้ปรับปรุงครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2496 (สำนักงานจังหวัด ชะลา, 2529 และ เกียรติศักดิ์ อินทรสกุล, 2535: 12) ผลของการวางผังเมืองที่ พระรัฐกิจวิจารณ์ ได้วางไว้ในอดีตเช่น เริ่มต้นด้วยการหาศูนย์กลางเมืองร่วมกับบิดาของนายอดุลย์ ภูมิณรงค์ โดยปักหลักก้อนใหญ่ไว้และมีก้อนหินใหญ่เป็นเครื่องหมาย ต่อมาทางจังหวัดชะลาได้สร้าง เสาหลักเมือง และประดิษฐาน ณ จุดเดียวกับที่ พระรัฐกิจวิจารณ์ได้วางไว้ อีกทั้งได้วางผังเมือง ในเขตเทศบาล เช่น วงเวียนรอบ 1, 2 และ 3 โดยเตรียมจัดผังสำหรับการก่อสร้างสถานที่ สำคัญของทางราชการ เช่น ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธร ฯลฯ มีส่วน ร่วมพิจารณาและให้ความสนับสนุนกับจังหวัดในการย้ายสถานที่ราชการ เช่น ศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัดที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธร จากตำบลสะเตงริมฝั่งแม่น้ำปิตตานีซึ่งเป็นเมืองเก่า และมีส่วนร่วมกับทางจังหวัดพิจารณาเวนคืนที่ดินของประชาชน รอบวงเวียนให้เป็นที่ราชพัสดุ เพื่อ ไว้สำหรับการก่อสร้าง สถานที่ราชการรอบวงเวียน

การตัดถนนสายต่าง ๆ ในเมืองชะลาเป็นการจัดทำอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งถนนที่ตัดใน สมัยพระรัฐกิจวิจารณ์ กล่าวคือ จากสถานีรถไฟชะลาไปยังกิโลศูนย์ คือ ศูนย์กลางเมืองที่วางไว้ ถนนสายนี้ ชื่อว่า ถนนพิพิธภักดี (ตอนจากสถานีรถไฟถึงหอนาฬิกา) และถนนสุขยางค์ (ตอนจาก หอนาฬิกาถึงกิโลศูนย์ ซึ่งต่อมาก็ได้ตัดต่อไปจนถึง อ.เบตง) จากนั้นได้ตัดถนนสี่โรสจากสถานี รถไฟชะลาถึงหน้าโรงพยาบาล ปัจจุบันถนนพิพิธภักดี และถนนสี่โรสเป็นถนนสายเอกของเทศบาล เมืองมีความสวยงามเชิดหน้าชูตาของเทศบาลเมือง ถนนพิพิธภักดีปรับเป็นถนนคู่ มีทางเดินสำหรับ คนเดินเท้า และขีรถจักรยานแบบถนนราชดำเนินนอก มีต้นประดู่ขึ้นเรียงรายตามแนวเกาะสอง

พากถนน คู่ม้วน ส้วงาม ส่วนถนนลิโรรสทำแบบเกาะกลางสองข้างถนนมีทางเท้าขนาดใหญ่ลาดด้วยซีเมนต์ตลอดสาย มีต้นเฟื่องฟ้า ตกแต่งพุ่มส้วงาม การตัดถนนสายย่อยอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ถนนยะลา ถนนไชยจรัส ถนนรัฐกิจ ถนนประจักษ์ ถนนพังงา และถนนรวมมิตร การตัดถนนเหล่านี้ได้ยึดหลักเกณฑ์ที่ว่าในการวางผังเมืองและตัดถนนนั้นได้แบ่งตัดซอยให้หลังบ้านชนกันแต่ห่างกัน 4 เมตร สำหรับเป็นที่วางขยะ ถังของเสีย และถังสะดวแก่การดับเพลิง

งานผังเมืองสมัยนั้นเป็นงานที่ทันสมัย กล่าวคือ เมื่อมีแผนผังออกมาก็มีผู้ดำเนินการ จัดทำให้ผังเมืองเหล่านั้นกลายเป็นถนนหนทาง ศาลากลาง ที่ว่าการอำเภอ ส่วนสาธารณะ และย่านบริเวณต่าง ๆ ที่สำคัญประกอบกับในสมัยนั้นลักษณะทางกายภาพของชุมชนเมืองยะลาเป็นชุมชนขนาดเล็ก เกาะตัวอยู่ใกล้สถานีรถไฟ รายล้อมด้วยสวนยางและป่าไม้ การตัดถนนจึงดำเนินการไปในพื้นที่ที่เป็นสวน และป่าเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะทางกายภาพของเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้มีบุคคลหลายท่าน เช่น พระรัฐกิจ พระพิศาล สุขุมวิท หลวงอนุกุล หลวงวิฑูรย์อุทิศ นายประชุม บุญประคอง นาย ป. สุวิทย์ ทรัพย์ไพศิษฐ์ และอีกหลายท่าน ซึ่งดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการต่าง ๆ เช่น นายกเทศมนตรี นายอำเภอ ปลัดจังหวัด ปลัดเทศบาล ช่างเทศบาล รวมทั้งภาคเอกชนได้ร่วมมือจัดทำให้แผนผังเป็นจริง ความสวยงามร่มรื่นของตัวเมืองยะลาโดยถนนพืชรักบี้ดั้น ตามประวัติกล่าวว่า ต้นประดู่และไม้อื่นๆ ที่เรียงรายตามถนนหนทางส่วนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น เมื่อประมาณ 30 ปีก่อน ท่านปลัดอำเภอเป็นผู้ริเริ่มจัดการปลูกและดูแลเอาใจใส่รดน้ำ เจริญออกงามจนเติบโตใหญ่ แม้ว่าในสภาพปัจจุบันต้นประดู่ใหญ่จำนวนมากบนถนนพืชรักบี้ได้ยืนต้นตาย ทางเทศบาลจำเป็นต้องตัดทิ้งเนื่องจากกิ่งที่หักเป็นอันตรายแก่ผู้ที่สัญจรไปมา แต่ก็ได้มีการปลูกทดแทนของเดิมเพื่อเป็นการรักษาบรรยากาศของเส้นทางไว้ในสภาพเดิม (สำนักผังเมือง, 2533 : 110-111)

ผังเมืองยะลาได้กำหนดรูปแบบกิจกรรมการใช้ที่ดินที่มีลักษณะเกาะกลุ่มกันแต่ละประเภทอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลให้สภาพพื้นที่ของชุมชนในปัจจุบันมีรูปแบบการใช้ที่ดิน ประเภทใดประเภทหนึ่งชัดเจน อันประกอบไปด้วย กลุ่มพื้นที่ 4 กลุ่มดังนี้ (มนตรี ศักดิ์เมือง, 2527 : 267)

- กลุ่มพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย หมายถึง พื้นที่ที่รองรับกิจกรรมการอยู่อาศัย แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งมีที่ตั้งเกาะกลุ่มบน 3 พื้นที่ใหญ่ๆ คือ เขตชุมชนตลาดเก่า ที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ของถนนลิโรรส และเขตที่อยู่อาศัยของถนนรวมมิตร
- พื้นที่สำหรับการค้าและพาณิชยกรรม คือพื้นที่ที่รองรับกิจกรรมการค้าและพาณิชยกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีที่ตั้งเกาะกลุ่มใกล้ทางรถไฟ ซึ่งแต่เดิม คือ ชุมชนบ้านนิบง
- พื้นที่สำหรับการศึกษา สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ จะเกาะกลุ่มอยู่บนพื้นที่ เขตการศึกษาซึ่งมีตั้งตลอดแนว ถ.พืชรักบี้ ถ.เทศบาล 3 และ ถ.ผังเมือง 3

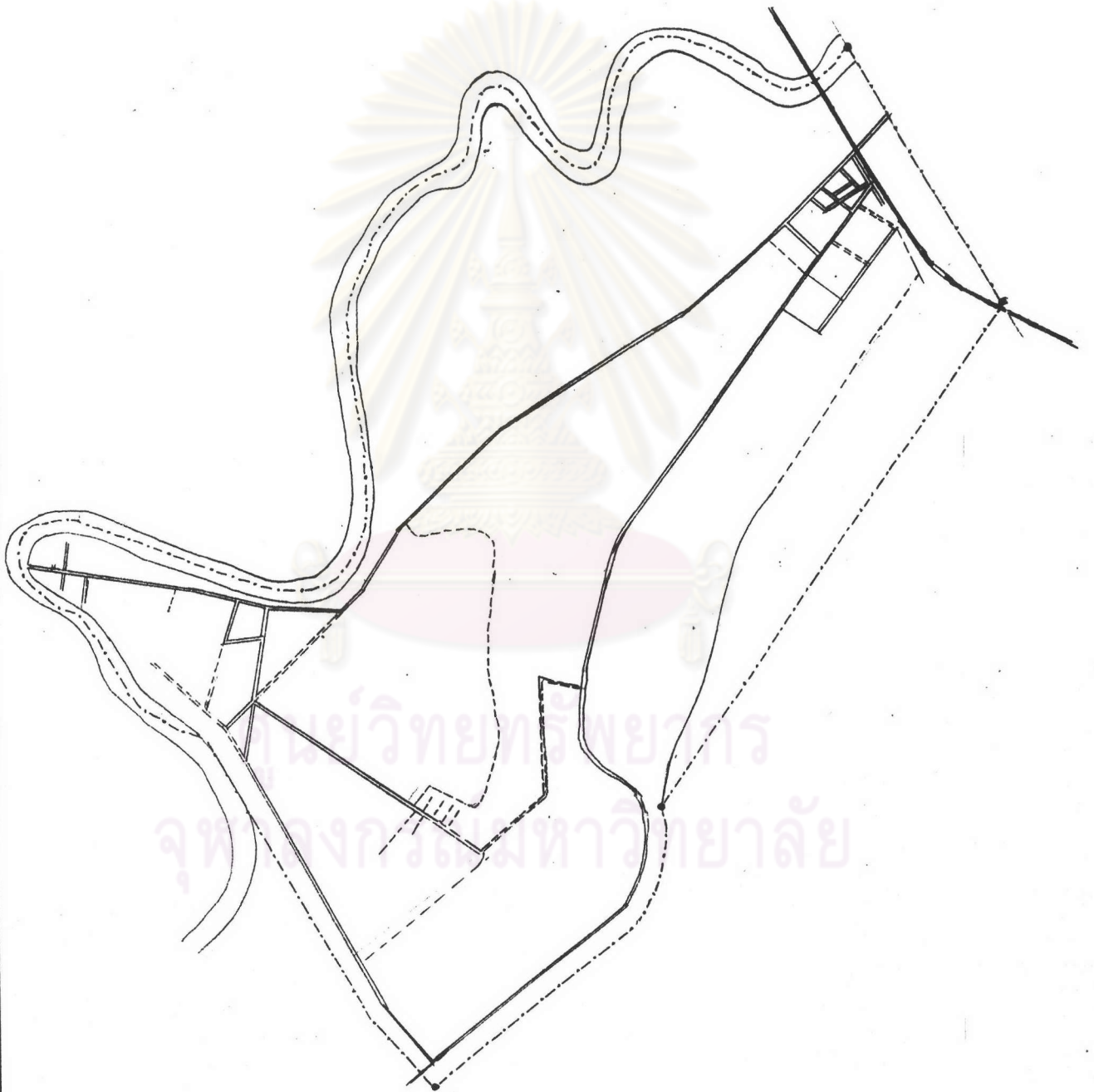
- พื้นที่สำหรับสถาบันราชการ ตามแผนผังกำหนดให้ย้ายหน่วยราชการจากที่ตั้งเดิมที่บ้านสะเตงมาตั้งที่เขตสถาบันราชการ ซึ่งกลุ่มบริเวณวงเวียนศาลหลักเมือง และตลอดจน พื้นที่ตอนล่างของเทศบาล

เมื่อปี พ.ศ.2519 ได้เกิดเพลิงไหม้ใหญ่ขึ้นในย่านศูนย์การค้า ทางเทศบาลเมืองยะลา ได้จัดทำผังเฉพาะบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ เพื่อเป็นการปรับปรุงเมืองตาม พรบ.ควบคุมอาคารในเขตเพลิงไหม้ พ.ศ.2476 ซึ่งการดำเนินการครั้งนั้น เทศบาลได้เรียกประชุมเจ้าของที่ดิน เพื่อรวมโฉนดที่ดิน และจัดทำผังใหม่ทั้งหมด โดยไม่ต้องเวนคืนที่ดิน และให้สร้างอาคารร่วมกันตามแบบแปลนของเทศบาล เพื่อความสวยงามและเพื่อให้เป็นไปตามผังเมือง เจ้าของที่ดินในบริเวณเพลิงไหม้ ยินดีให้ความร่วมมือกับเทศบาลทุกประการ จึงทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นอาคารที่มีระเบียบเรียบร้อย ตามผังเทศบาลกำหนดไว้ นอกจากนี้เทศบาลได้ใช้เทศบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2491 และได้ออกเทศบัญญัติกำหนดแนวอาคารและกำหนดอาคารบางชนิดที่ห้ามปลูกสร้างในถนนต่างๆ ในปี พ.ศ.2508 ซึ่งเป็นการทำให้ผังเมืองยะลาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ.2532 สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำผังเมืองรวมเมืองยะลา โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่วางผังเมืองรวม 59 ตารางกิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลเมืองยะลาทั้งหมด ผังเมืองรวมเมืองยะลาได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2532 ฉบับที่ 69 เล่มที่ 106 ตอน 141 ครอบคลุมการบังคับใช้วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2537 ซึ่งขณะนั้นผังเมืองรวมยะลาได้หมดอายุลง สำนักผังเมืองกำลังดำเนินการปรับปรุงผังเมืองรวมยะลา ครั้งที่ 1 ยังไม่แล้วเสร็จ ดังนั้นยังคงใช้ผังเมืองเดิม โดยขยายระยะเวลาออกไปอีก 1 ปี และมีแนวโน้มว่าจะขยายระยะเวลาเพิ่มออกไปอีก 1 ปีเป็นวาระที่สอง เพราะผังเมืองฉบับปรับปรุงยังอยู่ในขั้นดำเนินการ

การปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองยะลาในครั้งนี้ได้ขยายเขตการวางผังเมืองเพิ่มขึ้นจาก 59 ตารางกิโลเมตรเป็น 70.52 ตารางกิโลเมตร โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือออกไปจากเดิม และทางฝั่งตะวันออกได้มีการเพิ่มพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม คือ สวนส้ม และการเพิ่มพื้นที่สำหรับสถาบันราชการ

ประวัติการวางผังเมืองยะลาทั้งหมดที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของการวางผังเมืองยะลา เนื่องจากเป็นการวางผังเมืองตั้งแต่แรกเริ่มก่อนที่ชุมชนจะมีการขยายตัว และศักยภาพของพื้นที่ขณะนั้นพร้อมในการปฏิบัติให้เป็นไปตามผัง คือสภาพพื้นที่เป็นป่ามิใช่พื้นที่บ้านพักอาศัยที่มีการพัฒนาแล้ว ดังนั้นอุปสรรคในการเวนคืนจึงน้อย อีกทั้งหน่วยงานท้องถิ่นและชาวเมืองได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผังเมืองยะลาดำเนินไปได้ด้วยดีแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ อีกหลายเมืองที่ถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลหรือเติบโตตามสถาปัตยกรรม ผลของการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกันมาตามผังนี้ ทำให้ลักษณะทางกายภาพของเมือง เป็นที่กล่าวขวัญถึงของผู้ที่ได้ไป

ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ.2479

แผนที่แสดงเขตเทศบาลเมืองยะลา ปี พ.ศ.2479 (ก่อนการวางผังเมือง)

การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาผังเมืองยะลา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองยะลา

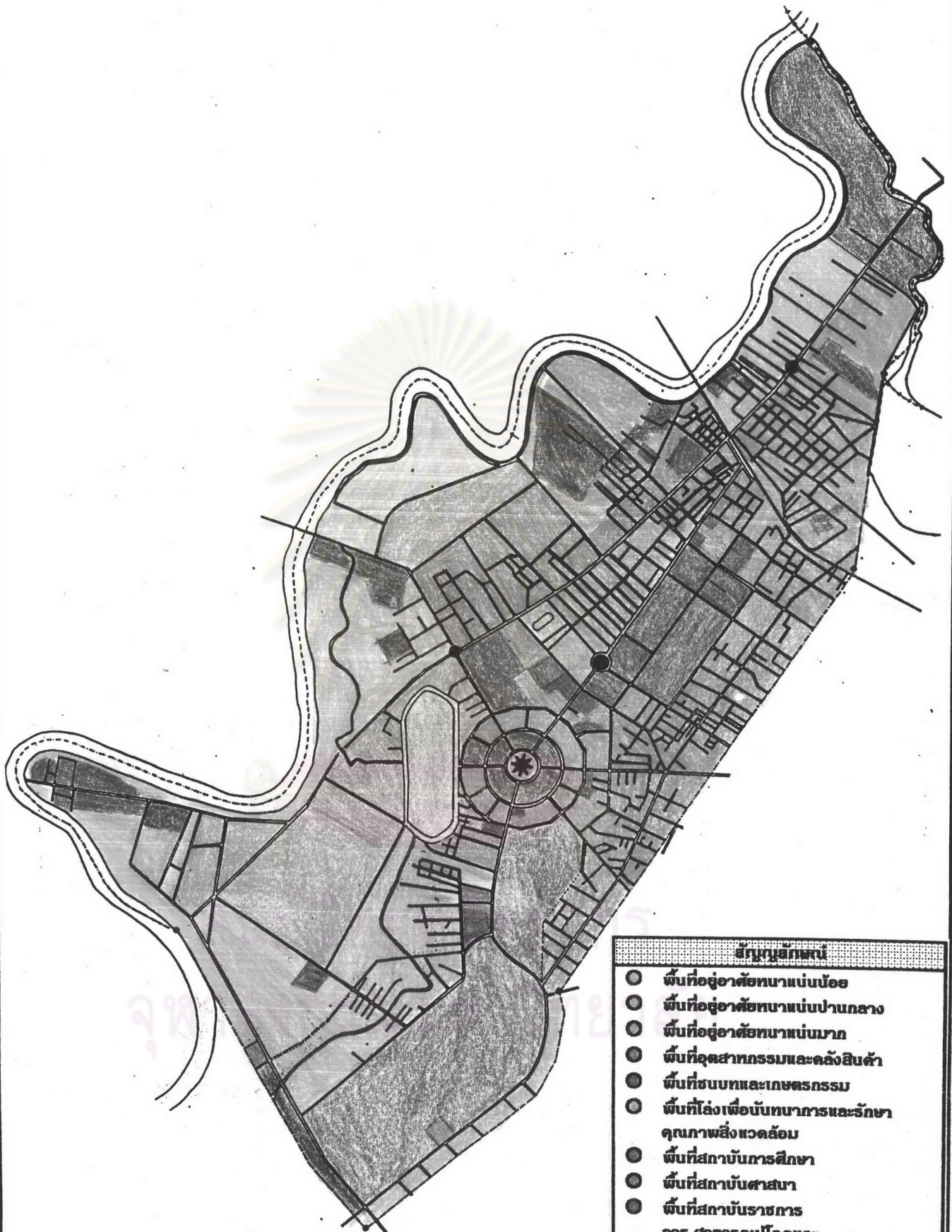

แผนที่แสดงเขตเทศบาลเมืองยะลา ปี พ.ศ.2509

การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาผังเมืองยะลา

สัญลักษณ์	
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
●	พื้นที่อุตสาหกรรมและคลังสินค้า
●	พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม
●	พื้นที่โล่งเพื่อบันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
●	พื้นที่สถาบันการศึกษา
●	พื้นที่สถาบันศาสนา
●	พื้นที่สถาบันราชการ
●	การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

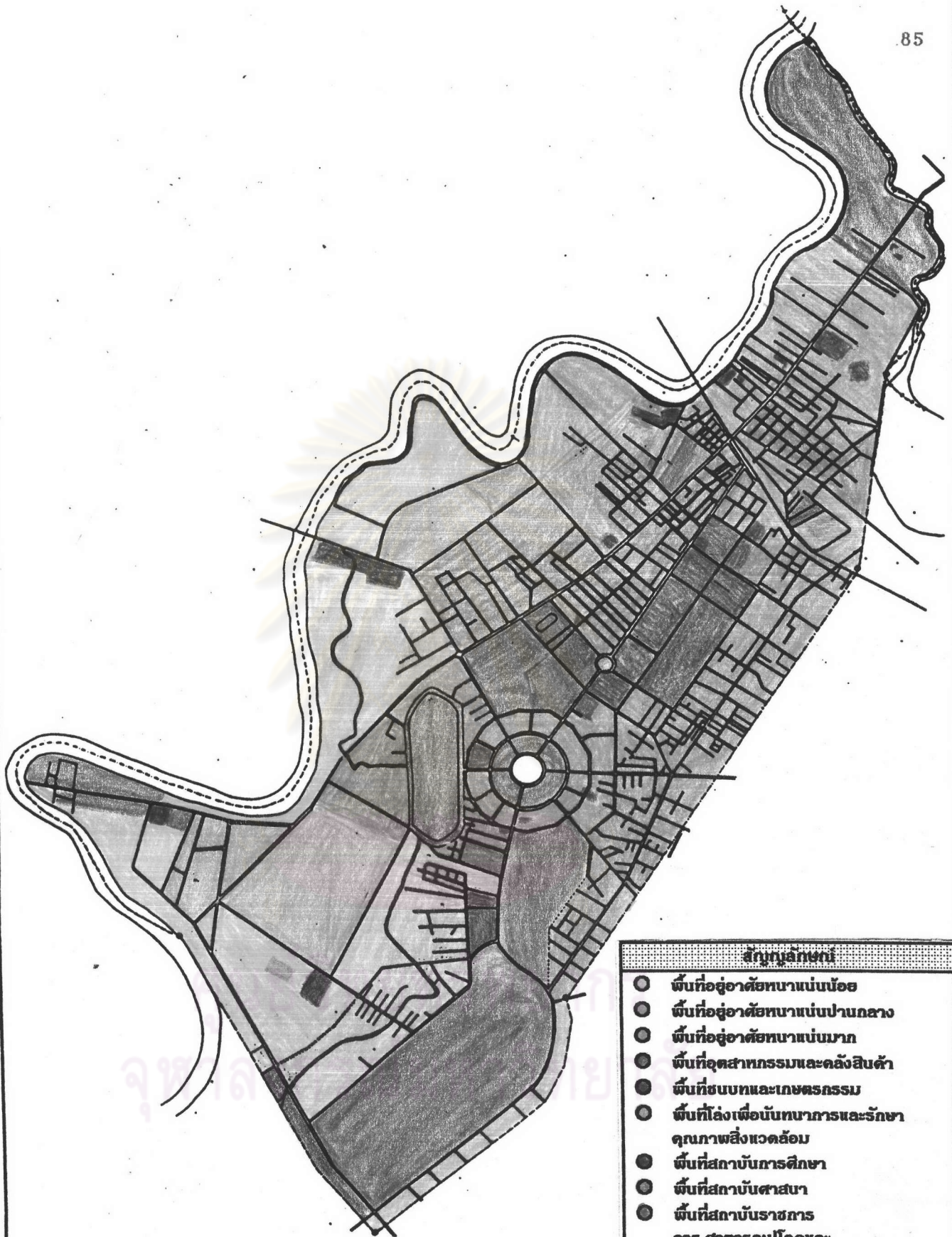
ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่แสดงผังเมืองรวมเมืองยะลา ปี พ.ศ.2532

การศึกษารายละเอียดประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาผังเมืองยะลา

สัญลักษณ์	
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
●	พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
●	พื้นที่อุตสาหกรรมและคลังสินค้า
●	พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม
●	พื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
●	พื้นที่สถาบันการศึกษา
●	พื้นที่สถาบันศาสนา
●	พื้นที่สถาบันราชการ การ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ที่มา : สำนักผังเมือง

แผนที่แสดงผังเมืองรวมเมืองยะลาปีปัจจุบัน (กำลังดำเนินการปรับปรุง)

การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาผังเมืองยะลา

เยี่ยมชมเยือนตลอดมา ถึงความสวยงามของผังเมืองยะลา ความสะอาด สภาพแวดล้อมที่ดีเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย

3.1.2 ลักษณะทั่วไป

เทศบาลเมืองยะลาตั้งอยู่ที่ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พื้นที่เขตเทศบาลเมืองยะลา มีรูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวขนานไปกับแม่น้ำปัตตานีฝั่งตะวันออก ความกว้างจากตะวันออกไปตะวันตกประมาณ 3 กิโลเมตร และความยาวจากเหนือไปใต้ประมาณ 6.5 กิโลเมตร คิดเป็นพื้นที่ 19 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.42 เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่จังหวัดยะลาหรือ เมื่อเทียบกับอำเภอเมืองคิดเป็นร้อยละ 4.42 เดิมเทศบาลเมืองยะลา มีพื้นที่ 16 ตารางกิโลเมตร ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองยะลา พ.ศ.2479 ต่อมาได้ขยายเขตเทศบาลออกไปอีกเป็น 19 ตารางกิโลเมตร เมื่อ พ.ศ.2509 จึงมีอาณาเขตเป็นดังในปัจจุบัน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลลูดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีแม่น้ำปัตตานีกั้นอยู่

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ทางทิศใต้มีลักษณะเป็นเนินเตี้ย ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ สวนยาง สวนผัก และสวนผลไม้ มีแม่น้ำปัตตานี ซึ่งไหลลงมาจากอำเภอเบตง ออกทะเลที่จังหวัดปัตตานี เมื่อพิจารณาจากแผนที่แสดงเส้นชั้นความสูงของเทศบาลเมืองยะลา โดยยึดถือจากหมุดหลักฐานการทำระดับที่ศาลากลางจังหวัด BM.19.894 ม. เป็นมาตรฐาน พบว่าตำแหน่งที่ตั้งตัวเมืองบริเวณศูนย์ราชการ สถานศึกษา และย่านการค้า มีเส้นชั้นความสูงอยู่ระหว่าง 17.00 - 18.00 ม. มีความแตกต่างกันประมาณ 5.88 % ซึ่งเส้นชั้นความสูงที่มีความแตกต่างกันไม่เกิน 6% มีสภาพเหมาะสมกับการพัฒนาเป็นพื้นที่เมือง (เกณฑ์จากบทที่ 2 หน้า 63) ทางทิศใต้ของตัวเมือง ระดับภูมิประเทศค่อนข้างสูงซึ่งมีความลาดเอียงมากกว่า 6% ในการพัฒนาเมืองมักจะสิ้นเปลือง ในการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวเหมาะกับการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยชั้นดี พื้นที่ลุ่มโดยทั่วไปจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีตลอดแนวริมฝั่ง

ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 27.68 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิสูงสุด และต่ำสุดอยู่ระหว่าง 23-31 องศาเซลเซียส ซึ่งอุณหภูมิเฉลี่ยที่คนเราทั่วไปจะรู้สึกสบายที่ประมาณ 25 - 30 องศาเซลเซียส(ตรงใจ บุรณสมภพ, 2514) ลักษณะอุณหภูมิของเมืองยะลามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27.68 องศาเซลเซียส ซึ่งจัดได้ว่าอุณหภูมิอยู่ในลักษณะที่ผู้อยู่อาศัยจะรู้สึกสบาย ทั้งนักท่องเที่ยว และชาวเมือง มีความเห็นเหมือนกันว่าอากาศภายในเมืองยะลามีลักษณะเย็นสบาย ถึงร้อยละ 40 และ 42 ตามลำดับ ความชื้นสัมพัทธ์ภายในเมืองค่อนข้างจะสูง เนื่องจากมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ความชื้นสัมพัทธ์ (RH.) ต่ำสุดและสูงสุดอยู่ระหว่าง 45-100 % ค่าเฉลี่ยทั้งปี 77.55 % ซึ่งความชื้นสัมพัทธ์ที่คนเราจะรู้สึกสบายที่ 20-75 % เมื่อเทียบความชื้นสัมพัทธ์ของเมืองยะลากับค่าเฉลี่ยยังถือได้ว่าอยู่ในระดับที่ปกติ

การแบ่งเขตการปกครอง

เทศบาลเมืองยะลาเป็นเทศบาลชั้น 1 ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดขึ้นเทศบาล มี 1 ตำบล คือตำบลสะเตง ครอบคลุมเนื้อที่ 19 ตารางกิโลเมตร ในปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนดำเนินการขยายพื้นที่เขตเทศบาลออกไปอีก 3.91 ตารางกิโลเมตร เมื่อรวมกับพื้นที่ของเดิมเป็น 22.91 ตารางกิโลเมตร ความจำเป็นที่ต้องมีการขยายเทศบาล เนื่องจากในอดีตการยึดถือหลักเขตเทศบาล กับทางจังหวัดยังไม่มีความสัมพันธ์กันทำให้พื้นที่พักอาศัยบางส่วนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล แต่ในการแบ่งเขตการปกครองแล้วยังถือว่าพื้นที่ส่วนนั้นอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องการบริหาร การปกครอง ดังนั้นเพื่อความเหมาะสมจึงต้องมีการขยายเขตเทศบาลให้ถูกต้องดังที่ได้แสดงไว้ในแผนที่ขยายเขตเทศบาล

การคมนาคม

ปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น ฉะนั้นเส้นทางที่เข้าสู่ตัวเมืองที่นิยมใช้มีอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. เส้นทางรถไฟสายใต้ จากจังหวัดปัตตานี ผ่านชุมชนทางตอนเหนือไปสิ้นสุดที่อำเภอสุไหง-โกลก จังหวัดนราธิวาส
2. เส้นทางรถยนต์ที่เข้าสู่ตัวเมืองที่สำคัญ และเป็นเส้นทางที่มีบทบาทระดับภาค และระดับประเทศมีอยู่ 2 เส้นทางด้วยกัน คือ

2.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 ผ่านกลางชุมชนจากเหนือไปได้เส้นทางสายนี้จะผ่านชุมชนโดยมี ถ.สีโรรสและ ถ.สุขยางค์ เป็นตัวเชื่อมภายในชุมชนก่อนที่จะออกจาก

เมืองทางทิศใต้ไปจนสุดเขตแดนที่ อ.เบตง จ.ยะลา นอกจากนี้เส้นทางหมายเลข 410 ยังมีทางหลวงแยก ต่อเนื่องไปจังหวัดนราธิวาส ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองยะลา

2.2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 เข้าสู่เมืองทางด้านทิศตะวันตกมาบรรจบกับเส้นทางภายในชุมชน คือ ถ.สีโรรส นอกจากนี้เส้นทางสายนี้ก่อนที่จะเข้าสู่ตัวเมืองยะลา เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 ไปแยกบ้านเนียงและแยกเป็นทางหลวงอีกหลายสาย ออกไปจนจดเขตจังหวัดสงขลา

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมือง

การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเขตเทศบาลเมืองยะลามีรูปแบบที่ชัดเจน มีส่วนทำให้ผู้ที่พบเห็นทราบ เกิดความเข้าใจได้ถึงระบบโครงสร้างของเมืองได้อย่างง่ายว่าทำเลที่ตั้งของกิจกรรมประเภทใดตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งใดของเมือง โดยการใช้พื้นที่แต่ละกิจกรรมมีการแยกส่วนชัดเจน เช่น ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของย่านการค้า ย่านสถานศึกษา ย่านสถานที่ราชการ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเมืองยะลาได้มีการวางผังเมืองยะลาแต่แรกเริ่ม จึงมีผลให้การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงมีรูปธรรมค่อนข้างชัดเจน

รูปแบบการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

ตามผังเมืองรวมเมืองยะลาซึ่งได้บังคับใช้ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2532 นั้น การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเขตเทศบาลเมืองยะลา ยังคงยึดถือรูปแบบเดิม ที่ได้มีการวางผังเมืองไว้แต่แรกเริ่ม ซึ่งสรุปสาระสำคัญของการใช้ที่ดินตามผังที่ได้กำหนดขึ้นได้ดังต่อไปนี้

1. ให้สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางของเมืองโดยบริเวณการค้า และพาณิชยกรรมกระจายรอบศูนย์กลางเมือง
2. บริเวณพาณิชยกรรม คงกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนสีโรรส และใกล้เส้นทางรถไฟ โดยกำหนดให้บริเวณทิศเหนือของสถานีรถไฟบางส่วนเป็นบริเวณพาณิชยกรรมเพื่อเชื่อมต่อระหว่างชุมชนมุสลิมด้านทิศเหนือ และชุมชนของชาวไทยพุทธ และเงินไม่ให้มีการแยกจากกันบริเวณดังกล่าว คือ บริเวณหลังสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นสถานที่ผู้คนทั้งสองเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายซึ่งกัน และกัน
3. บริเวณพักอาศัย แบ่งออกเป็นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลาง และหนาแน่นน้อย โดยที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางจะแทรกตัวอยู่ระหว่างสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และพาณิชยกรรม ส่วนที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยจะอยู่ออกไปรอบนอก
4. บริเวณอุตสาหกรรม มีทั้งสองแห่งคือ แห่งแรกที่ริมแม่น้ำปัตตานี เป็นอุตสาหกรรมทั่วไป เนื่องจากมีโรงงานขนาดใหญ่อยู่แล้ว 2 โรง บริเวณอุตสาหกรรมแห่งที่สอง มีอุตสาหกรรม

เฉพาะกิจบริการอยู่สองข้างทางรถไฟและในบริเวณดังกล่าวก็มีอุตสาหกรรมทั่วไปตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน

ในอนาคตจากการปรับปรุงผังเมืองครั้งที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินของเทศบาลเมืองยะลาไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก กล่าวคือ ทางทิศเหนือของชุมชน คือ บริเวณทิศตะวันตกของ ถ.สิโรธรสจากเดิมถูกกำหนดเป็นย่านพักอาศัยเบาบางได้เปลี่ยนเป็นย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง (พื้นที่สีส้ม) และเพิ่มพื้นที่พาณิชยกรรมด้านหลังของสถานีรถไฟ คือบริเวณ ถ.วิฑูรย์อุทิศ สำหรับ บริเวณพื้นที่ด้านหน้าของย่านสถานศึกษา จากเดิมเป็นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองยะลาปัจจุบันทั้งประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นได้ยึดถือปฏิบัติตามแบบแผนผังเดิมที่ได้วางไว้ ดังนั้นรูปแบบการใช้ที่ดินจึงรวมกลุ่มกันชัดเจน จากตารางการใช้ประโยชน์ที่ดินของเทศบาลเมืองยะลาหน้าที่ จะพบว่า ลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 37.04 (4,445.29 ไร่) ของพื้นที่เขตเทศบาลใช้เป็นที่อยู่อาศัย โดยจะหนาแน่นในย่านการค้าใกล้กับเส้นทางรถไฟแล้วเริ่มกระจายไปทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศใต้ของชุมชน โดยทิศทางการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปทางทิศตะวันออกของชุมชน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การพัฒนาเมือง ส่วนทางทิศเหนือการกระจายตัวของชุมชนมีข้อจำกัด คือ เป็นเขตแดนรอยต่อของจังหวัดยะลากับ จังหวัดปัตตานีทางทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำปัตตานี การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงไม่มีการขยายตัวมากนัก ทิศใต้ของชุมชน มีการขยายตัวที่ค่อนข้างเบาบางกระจายทั่วไป การใช้ประโยชน์ของที่ดินมักจะเป็นสถานที่ราชการเสียส่วนมาก และที่โล่งเพื่อการเกษตร

การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มากรองลงจากที่อยู่อาศัย คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อสถาบันราชการ หรือ สาธารณูปโภค คือ ร้อยละ 19.17 (2,300ไร่) ลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินจะรวมตัวอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟรอบวงเวียนศาลหลักเมือง และเรือขลงมาทางทิศใต้ของตัวเมือง สำหรับการไว้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่พาณิชยกรรม และถนนมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 4.62 และ 5.74 ตามลำดับ ในส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ภายในเขตเทศบาลเมืองพบว่ามีเพียงร้อยละ 2.77 (332 ไร่) ของพื้นที่เมือง การใช้ประโยชน์ที่ดินอีกประการหนึ่งที่จะกล่าวถึงเสียไม่ได้ คือการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมของเมืองยะลามีขนาดที่ไม่ใหญ่มากนัก มักจะเป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่นผลิตผลจากยางพารา เป็นต้น เมื่อพิจารณาสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวจะมีอัตราส่วนร้อยละ 3.33 ของพื้นที่เมือง ซึ่งไม่แตกต่างจากย่านพาณิชยกรรมมากนัก แต่มีลักษณะแตกต่างกันที่รูปแบบ กล่าวคือ ลักษณะที่ตั้งของที่ดินประเภทอุตสาหกรรมจะกระจายตัวกันอยู่ทั่วไปภายในเขตเทศบาลเมืองไม่ได้เกาะกลุ่มรวมกันเหมือนเช่นย่านพาณิชยกรรม

จากการศึกษาถึงสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดในเขตเทศบาลยะลา โดยละเอียดทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิ และการสำรวจภาคสนามร่วมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน (จากบทที่ 2 หน้า 59) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าเกณฑ์การกำหนดประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน แต่ละท้องถิ่น หรือประเทศใดจะกำหนดเป็นค่ามาตรฐานที่แน่นอนตายตัวไม่ได้ การกำหนดสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนลักษณะภูมิประเทศของเมืองหลายปัจจัยร่วมกัน

ดังนั้นในการศึกษาถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองยะลา จะยึดถือแนวการเสนอแนะของ ดร.อภิชาติ วงศ์แก้ว ซึ่งได้เสนอแนะอัตราส่วนการใช้ประโยชน์ของที่ดินที่เหมาะสมเป็นขอบข่ายในการวิเคราะห์ ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 3.1 หน้า 113

เมื่อพิจารณาข้อมูล การใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองยะลาที่สำคัญใน 3 อันดับแรก การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพักอาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม จะมีค่าร้อยละ 37.04, 4.62 และ 3.33 ของพื้นที่เมืองตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าสัดส่วนมาตรฐานของที่พักอาศัยอยู่ระหว่างร้อยละ 40-60 พาณิชยกรรมร้อยละ 8-12 และอุตสาหกรรมร้อยละ 6-12 ปรากฏว่าค่าสัดส่วนของการใช้ที่ดิน ทั้งสามประเภทยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่ได้เสนอแนะไว้ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อสถาบันราชการของเมืองยะลา จะรวมประเภทสาธารณูปการเข้าด้วยกัน ซึ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวมีค่า ร้อยละ 19.17 ของพื้นที่เมือง มาตรฐานเสนอแนะร้อยละ 5-12 สัดส่วนของเมืองยะลาที่สูงกว่ามาตรฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินของสวนสาธารณะภายในเมืองยะลา มีพื้นที่สวนสาธารณะร้อยละ 2.7 ของพื้นที่เมือง ตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนดไว้ควรมี 10 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่เมือง แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของพื้นที่สวนสาธารณะยังต่ำกว่าพื้นที่เมืองอยู่มากที่สุด คือการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมือง ปัจจุบันปัญหาการจราจรในแต่ละเมืองมีสาเหตุมาจากพื้นที่ของถนนไม่เพียงพอกับจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นทุกวัน ในขณะที่พื้นที่ถนนมีค่าเท่าเดิมเมื่อคิดสัดส่วนพื้นที่ถนนของเมืองยะลา มีค่าร้อยละ 5.74 ของพื้นที่เมือง มาตรฐานที่กำหนดควรมีร้อยละ 7-21 ของพื้นที่เมือง ซึ่งพื้นที่ถนนของเมืองยะลา ยังต่ำกว่ามาตรฐานที่เมืองควรจะมี

3.1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมืองยะลา

ภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาเป็นที่ตั้งของหน่วยกิจกรรมหลักของชุมชน เช่น ศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง และศูนย์กลางการค้าและบริการต่าง ๆ โดยศูนย์กลางการค้าหลักของเมืองจะอยู่บริเวณ ถนนพินิจภักดี ถนนสิโรธรส ถนนรถไฟ ถนนยะลา ใกล้กับบริเวณเส้นทางรถไฟเกาะกลุ่มกันอย่างหนาแน่น เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3.2 หน้า 113 มีจำนวนร้านค้าในเขตอำเภอเมืองยะลาจำนวน 1,702 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง 1,632 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 95.89 ที่เหลือ ร้อยละ 4.11 หรือ จำนวน 701 แห่ง จะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล กลุ่ม

ของสถานประกอบการค้าถึงร้อยละ 47.02 จะเป็นการค้าบริการ รองลงมาร้อยละ 37.46 เป็นร้านค้าหลัก (จากตารางที่ 3.4 หน้า 116) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของสถานประกอบการพบว่าประเภทของร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นร้านอาหาร เครื่องดื่ม ของใช้เบ็ดเตล็ด และร้านเสริมสวยมากที่สุดในอัตราร้อยละ 20.47, 19.36 และ 7.84 ตามลำดับ (จากตารางที่ 3.2 หน้า 116)

กิจการอุตสาหกรรม

กิจกรรมด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการจ้างงานภายในเมือง จากตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนของสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งหมดจะมีจำนวนโรงงาน 217 แห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทอุตสาหกรรมและเคหะภัณฑ์ จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 38.25 หรือ 83 แห่ง รองลงมาคืออุตสาหกรรมประตุน้ำต่าง-เหล็กตัด จำนวน 30 แห่ง ร้อยละ 13.82 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการจ้างงาน และเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ได้แก่ อุตสาหกรรมจากยางพารา เช่น โรงเลื่อย และไม้แปรรูปยางพารา โรงงานยางพาราและอุปกรณ์เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพาราจะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 30.77 ของประเภทอุตสาหกรรมที่อยู่นอกเขตเทศบาล รองลงมาร้อยละ 23.08 ผลิตภัณฑ์หนัง และ ร้อยละ 12.82 ทำท่อซีเมนต์อิฐ และอุปกรณ์ก่อสร้าง

ภาวะการจ้างงานและกำลังแรงงานในชุมชน

ในเขตเทศบาลเมืองยะลามีจำนวนประชากร 69,679 คน คิดเป็นจำนวนครัวเรือนได้ 15,112 ครัวเรือน จำนวนประชากร 4.6 คน/ครัวเรือน (สำนักผังเมือง, 2535) โดยแยกเป็นครัวเรือนที่ไม่ทำการเกษตร 13,517 ครัวเรือน หรือร้อยละ 89.45 ที่เหลืออีก 1,595 ครัวเรือน หรือร้อยละ 10.55 เป็นครัวเรือนที่ทำการเกษตร (จากตารางที่ 3.5 หน้า 116)

จำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลเมือง แยกออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- กลุ่มที่ 1 ประชากรในวัยแรงงาน(อายุ 11 ปีขึ้นไป)จำนวน 56,171 คน ร้อยละ 80.61 ของประชากรทั้งหมด กลุ่มนี้สามารถแยกออกได้ดังนี้(จากตารางที่ 3.6 หน้า 116)

1. ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 32,554 คน หรือร้อยละ 46.72 ของประชากรทั้งหมด โดยเป็นกลุ่มผู้มีงานทำ 28,345 คน ร้อยละ 40.68 และผู้ไม่มีงานทำ 4,209 คน ร้อยละ 6.04

2. ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 23,617 คน หรือร้อยละ 33.89 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านทำงานบ้าน 7,526 คน ร้อยละ 10.80 นักเรียน และนักศึกษา 12,460 ร้อยละ 17.88 และผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้ 3,631 คน ร้อยละ 5.21

ของสถานประกอบการค้าถึงร้อยละ 47.02 จะเป็นการค้าบริการ รองลงมาร้อยละ 37.46 เป็นร้านค้าหลัก (จากตารางที่ 3.4 หน้าที่) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของสถานประกอบการพบว่าประเภทของร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นร้านอาหาร เครื่องดื่ม ของใช้เบ็ดเตล็ด และร้านเสริมสวยมากที่สุดในอัตราร้อยละ 20.47, 19.36 และ 7.84 ตามลำดับ (จากตารางที่ 3.2 หน้าที่ 114)

กิจการอุตสาหกรรม

กิจกรรมด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการจ้างงานภายในเมือง จากตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนของสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งหมดจะมีจำนวนโรงงาน 217 แห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทอุตสาหกรรมและเคาะพันธ์ จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 38.25 หรือ 83 แห่ง รองลงมาคืออุตสาหกรรมประตุน้ำต่าง-เหล็กตัด จำนวน 30 แห่ง ร้อยละ 13.82 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการจ้างงาน และเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ได้แก่ อุตสาหกรรมจากยางพารา เช่น โรงเลื่อย และไม้แปรรูปยางพารา โรงงานยางพาราและอุปกรณ์เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพาราจะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 30.77 ของประเภทอุตสาหกรรมที่อยู่นอกเขตเทศบาล รองลงมาร้อยละ 23.08 ผลิตปูนขาว และ ร้อยละ 12.82 ทำท่อซีเมนต์อิฐ และอุปกรณ์ก่อสร้าง

ภาวะการจ้างงานและกำลังแรงงานในชุมชน

ในเขตเทศบาลเมืองยะลามีจำนวนประชากร 69,679 คน คิดเป็นจำนวนครัวเรือนได้ 15,112 ครัวเรือน จำนวนประชากร 4.6 คน/ครัวเรือน (สำนักผังเมือง, 2535) โดยแยกเป็นครัวเรือนที่ไม่ทำการเกษตร 13,517 ครัวเรือน หรือร้อยละ 89.45 ที่เหลืออีก 1,595 ครัวเรือน หรือร้อยละ 10.55 เป็นครัวเรือนที่ทำการเกษตร (จากตารางที่ 3.5 หน้าที่ 116)

จำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลเมือง แยกออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- กลุ่มที่ 1 ประชากรในวัยแรงงาน(อายุ 11 ปีขึ้นไป)จำนวน 56,171 คน ร้อยละ 80.61 ของประชากรทั้งหมด กลุ่มนี้สามารถแยกออกได้ดังนี้(จากตารางที่ 3.6 หน้าที่ 116)

1. ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 32,554 คน หรือร้อยละ 46.72 ของประชากรทั้งหมด โดยเป็นกลุ่มผู้มีงานทำ 28,345 คน ร้อยละ 40.68 และผู้ไม่มีงานทำ 4,209 คน ร้อยละ 6.04

2. ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 23,617 คน หรือร้อยละ 33.89 ของประชากรทั้งหมด โดยแบ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านทำงานบ้าน 7,526 คน ร้อยละ 10.80 นักเรียน และนักศึกษา 12,460 ร้อยละ 17.88 และผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้ 3,631 คน ร้อยละ 5.21

- กลุ่มที่ 2 ประชากรนอกวัยแรงงาน (อายุต่ำกว่า 11 ปี ลงมา) จำนวน 13,508 คน หรือร้อยละ 19.39 ของประชากรทั้งหมด

กำลังแรงงานตามสาขา

ผู้ที่มีงานทำและอยู่ในวัยแรงงานของเทศบาลเมืองยะลา ตามตารางที่ 3.7 หน้าที่ 117 มีจำนวน 28,345 คน กระจายอยู่ในสาขาการผลิตหลัก ๆ ของเมืองดังต่อไปนี้

1. สาขาปฐมภูมิ จำนวนประชากร 1,079 คน ร้อยละ 3.80 ของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานและมีงานทำ ได้แก่ การเกษตรกรรมและการประมง

2. สาขาทุติยภูมิ จำนวนประชากร 6,246 คน ร้อยละ 22.04 ได้แก่ การขุดแร่และข่อยหินอุตสาหกรรมและหัตถกรรม และการก่อสร้าง โดยอุตสาหกรรมและหัตถกรรมมีจำนวนสูงสุดในกลุ่มนี้ถึงร้อยละ 18.86 หรือจำนวน 5,346 คน จากประชากรในสาขานี้ 6,246 คน

3. สาขาคติยภูมิ จำนวนประชากร 21,020 คน ร้อยละ 74.16 ในสาขานี้ ได้แก่ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ การคมนาคม และการขนส่ง พาณิชยกรรม การบริการ และการเงินการธนาคาร กลุ่มที่มีประชากรอยู่ในสาขาอาชีพมากที่สุด คือ การบริการและพาณิชยกรรมในอัตราร้อยละ 42.56 และ 27.93 ของประชากรวัยแรงงาน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3.8 หน้าที่ 117 แสดงจำนวนแรงงานในสถานประกอบการ อุตสาหกรรมจำแนกตามสาขาต่าง ๆ ของเมืองยะลา จำนวนแรงงานของประชากรเมืองยะลา ถึงร้อยละ 30.60 จะอยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพารา เช่น โรงเลื่อย และไม้แปรรูป ยางพารา รองลงมาร้อยละ 21.45 อยู่ในโรงงานยางพารา และร้อยละ 12.34 ซ่อมรถยนต์ และเคาะพ่นสี สำหรับแรงงานของประชากรนอกเขตเทศบาลร้อยละ 35.60 ทำงานในโรงเลื่อยไม้ และแปรรูปยางพารา รองลงมาร้อยละ 33.30 ทำงานอยู่ในโรงงานยางพารา และร้อยละ 13.80 ทำงานในโรงงานหินอ่อน ซึ่งแรงงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลจะอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ทำรายได้หลักให้แก่จังหวัด และเมืองยะลา

การจำแนกตามสาขาอาชีพ

จากตารางที่ 3.9 หน้าที่ 118 แสดงการจำแนกกลุ่มผู้ที่มีงานทำทั้งหมดเมื่อแยก ในรายละเอียดของการปฏิบัติงานในอาชีพต่าง ๆ ของในเขตเทศบาลเมืองจะอยู่ใน 4 กลุ่มใหญ่ ๆ จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพการค้า จำนวน 7,700 คน ร้อยละ 27.16 รองลงมา คือ ช่าง หรือผู้ปฏิบัติงาน ในกระบวนการจำนวน 6,148 คน ร้อยละ 21.69 ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ 5,518

คน ร้อยละ 19.47 และ การบริการ จำนวน 5,002 คน ร้อยละ 17.65

การคลังส่วนท้องถิ่น

การคลังส่วนท้องถิ่นนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อชุมชน เพราะหากท้องถิ่นมีสถานะที่คล่องทางการเงินย่อมจะเป็นเครื่องที่ชี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของท้องถิ่นที่สามารถ พัฒนาเมืองให้เป็นไปตามแผนผัง หรือนโยบายได้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสภาวะแวดล้อมของเมืองให้น่าอยู่ตลอดจนด้านอื่น ๆ เช่น ด้านสังคม หรือ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเมือง ซึ่งเมืองที่สวายนามมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย มีสิ่งบริการขั้นพื้นฐานที่ดีจะต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณ รายรับ-รายจ่ายของเทศบาลและผู้บริหารท้องถิ่น ที่มีความสามารถ ที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามแผนหรือจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ซึ่งรายละเอียดของรายรับ-รายจ่าย มีดังต่อไปนี้

รายรับของท้องถิ่น

รายรับของท้องถิ่นจะประกอบด้วย รายรับจริง เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและอื่น ๆ ซึ่งในรายละเอียดของรายรับจะประกอบด้วย

- หมวดภาษีอากร
- หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ
- หมวดรายได้จากทรัพย์สิน
- หมวดสาธารณูปโภค
- หมวดเบ็ดเตล็ด

รายจ่ายของท้องถิ่น

รายจ่ายของท้องถิ่น จะประกอบด้วย รายจ่ายงบกลาง รายจ่ายของหน่วยงาน และรายจ่ายพิเศษ โดยแต่ละรายการมีรายละเอียดดังนี้

- รายจ่ายงบกลาง ได้แก่ หมวดชำระเงินกู้ รายจ่ายตามข้อผูกพัน เงินสำรองจ่าย และเงินช่วยเหลือบเฉพาะการ
- รายจ่ายของหน่วยงาน ได้แก่ หมวดเงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่าวัสดุ หมวดค่าสาธารณูปโภค ค่าครุภัณฑ์ ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง และหมวดเงินอุดหนุนอื่น ๆ
- รายจ่ายพิเศษ ได้แก่ จ่ายเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ จ่ายเงินสะสม และจ่ายจากเงินกู้

รายรับและรายจ่ายจริงของเทศบาล

เทศบาลเมืองชะลามีรายรับรวมถึง 271,599,702 บาท ในปี พ.ศ. 2535 ดังที่ได้

แสดงไว้ในตารางที่ 3.10 หน้าที่ 119 ราชรับที่เทศบาลจัดเก็บได้มากที่สุด คือ ค่าภาษีอากรมีมูลค่าถึง 221,435,532 คิดเป็นร้อยละ 81.53 ของราชรับทั้งหมด รองลงมา คือ ราชได้จากเงินอุดหนุนร้อยละ 10.58 และราชได้จากทรัพย์สินอีกร้อยละ 6.4 ทางด้านรายจ่ายของเทศบาล ในปี พ.ศ.2535 ใช้จ่ายไปทั้งสิ้น 257,565,109.19 บาท รายจ่ายส่วนใหญ่เกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายจ่ายจะหมดไปกับค่าครุภัณฑ์ที่ดิน และสิ่งก่อสร้างซึ่งจัดอยู่ในหมวดสาธาณูปโภคถึงร้อยละ 52.36 มูลค่า 134,867,155.40 บาท รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินเดือน เมื่อพิจารณาราชรับและรายจ่ายของเทศบาลตั้งแต่ ปี พ.ศ.2531-2535 ราชรับ และรายจ่ายเมื่อหักกลับแล้วยังคงเหลือเงินที่เป็นราชรับของเทศบาล กล่าวคือ เทศบาลมีราชรับมากกว่ารายจ่ายทุกปี จึงมีสถานะทางการเงินที่มั่นคงทำให้ท้องถิ่นสามารถจะเลี้ยงตัวเองได้และสามารถสนองตอบต่อแผนผังและนโยบายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชากรของเมือง

เทศบาลเมืองยะลา ปี พ.ศ.2535 มีประชากร 69,679 คน คิดเป็นร้อยละ 18.55 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัด และคิดเป็นร้อยละ 80.06 เมื่อเทียบกับอำเภอเมือง โดยแยกเป็นชาย 34,448 คน หญิง 35,231 คน จากข้อมูลของสำนักผังเมือง เมื่อคิดอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากร 10 ปี ย้อนหลัง คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 - 2535 (จากตารางที่ 3.11 หน้าที่ 119) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 2.15 การเพิ่มของประชากรในอดีตแต่ละปีจะมีค่อนข้างสูง เนื่องจากประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ยอมให้มีการคุมกำเนิด และส่วนใหญ่จะทำการสมรสในช่วงอายุน้อย ในปัจจุบันกลุ่มประชากรดังกล่าว มีการสอนวิชาสามัญในโรงเรียนสอนศาสนา ทำให้มีการศึกษาสูงกว่าในภาคบังคับ มีผลทำให้ประชากรทั้งชายและหญิงมีจำนวนการสมรสในช่วงที่อายุน้อยลดลง

ยอดจำนวนประชากร 69,676 คน แยกเป็นชาย 34,448 คน หญิง 35,231 คน (จากตารางที่ 3.13 หน้าที่ 120) อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 98:100 หรือประชากรชาย 49.45 เปอร์เซ็นต์ หญิง 50.55 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรทั้งหมด จากโครงสร้างประชากร พบว่าเมืองยะลาจะมีช่วงวัยแรงงาน ตั้งแต่ช่วงอายุ 10 ปีขึ้นไปถึง 45 ปี โดยจะเกาะกลุ่มกันอยู่ในช่วงวัย 10-39 ปี และค่อยลดลงตามลำดับหลังจากวัย 40 ปีขึ้นไปจะเห็นได้ว่าเมืองยะลา ยังคงมีประชากรที่เป็นวัยหนุ่มสาว หรือวัยแรงงานสูง สามารถสนองตอบต่อการจ้างงานได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การกระจายของประชากร

ในเขตเทศบาลเมือง การกระจายตัวของประชากรย่อมมีความหนาแน่นตามลักษณะความสำคัญของย่านและกิจกรรม เช่นย่านการค้า ก็จะมีความหนาแน่นที่สูง เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากร จากข้อมูลของสำนักผังเมืองที่ได้ทำการสำรวจ วิจัยเพื่อจัดทำผังเมืองรวมยะลา ครั้งที่ 1 พอสรุปได้ดังนี้

พื้นที่ A ซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของการรถไฟ มีประชากร จำนวน 3,829 คน มีพื้นที่ประมาณ 1,075 ไร่ ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 3.56 คน/ไร่

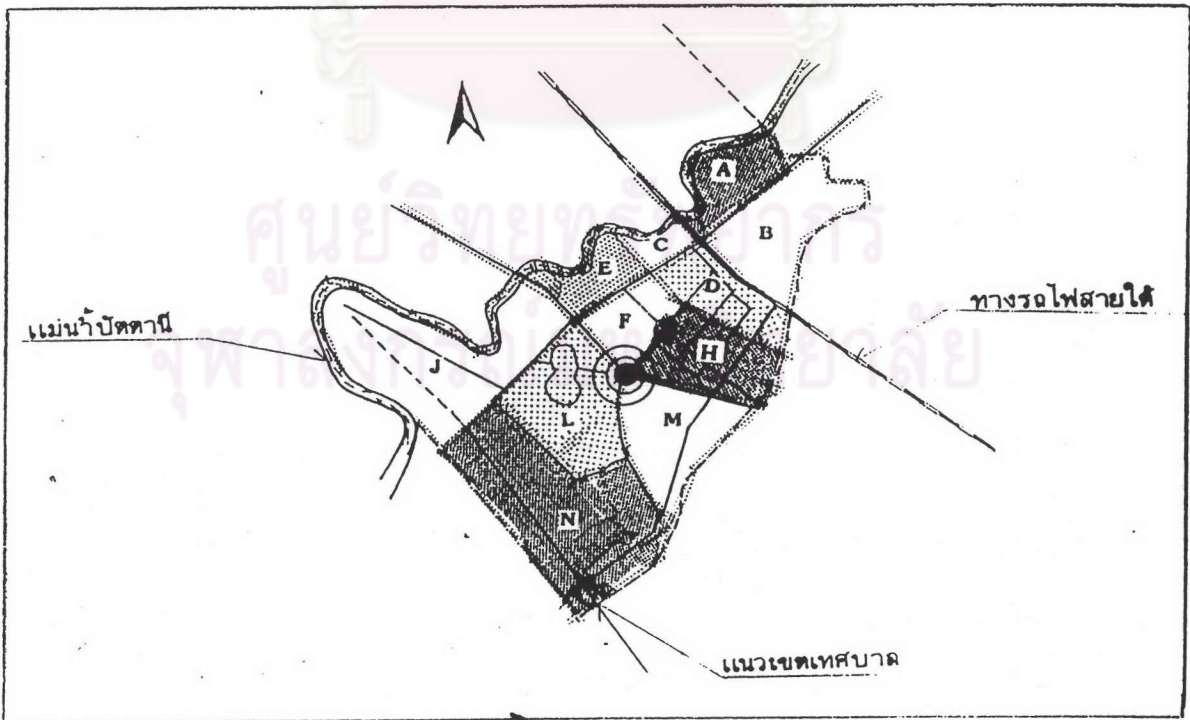
พื้นที่ B ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของทางรถไฟเช่นกัน แต่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของ ถนนสิโรธรส มีจำนวนประชากร 8,091 คน มีพื้นที่ประมาณ 762.5 ไร่ ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 10.61 คน/ไร่

พื้นที่ C ทางทิศใต้ของสถานีรถไฟ เป็นย่านการค้า และตลาดสด มีประชากร 4,743 คน พื้นที่ 462.5 ไร่ ความหนาแน่น 10.26 คน/ไร่

พื้นที่ D จัดอยู่ในย่านการค้า มีประชากร 8,998 คน พื้นที่ 431.25 ไร่ ความหนาแน่น 20.87 คน/ไร่

พื้นที่ E มีประชากร 9,666 คน มีพื้นที่ 1,687.5 ไร่ ความหนาแน่น 5.73 คน/ไร่

พื้นที่ F มีประชากร 6,683 คน มีพื้นที่ 625 ไร่ ความหนาแน่น 10.69 คน/ไร่

แผนที่ 3.5 แสดงการกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลเมืองยะลา

พื้นที่ H มีประชากร 7,433 คน มีพื้นที่ 1,056.24 ไร่ ความหนาแน่น 7.04 คน/ไร่

พื้นที่ J มีประชากร 4,349 คน มีพื้นที่ 1,443.75 ไร่ ความหนาแน่น 2.97 คน/ไร่
พื้นที่ L มีประชากร 5,385 คน มีพื้นที่ 1,812.5 ไร่ ความหนาแน่น 2.97 คน/ไร่
พื้นที่ M มีประชากร 4,710 คน มีพื้นที่ 825 ไร่ ความหนาแน่น 5.71 คน/ไร่
พื้นที่ N มีประชากร 5,792 คน มีพื้นที่ 1,693.75 ไร่ ความหนาแน่น 3.42 คน/ไร่

ความหนาแน่นของประชากร

ความหนาแน่นของประชากรภายในเขตเทศบาลเมืองยะลา เท่ากับ 3,667.32 คน/ตร.กม. หรือ 5.87 คน/ไร่ ถ้าคิดเปรียบเทียบกับเป็นครอบครัวต่อไร่ โดยใช้เกณฑ์ 1 ครอบครัวมีประชากร 5 คน(จากบทที่ 2 หน้า 62)ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองยะลาจะมีความหนาแน่นของประชากร เท่ากับ 1.71 ครอบครัว/ไร่ นับว่าเบาบางมาก เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากรเมือง โดยจัดแบ่งกลุ่มจะได้ 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่ 1 ความหนาแน่น 20 คน/ไร่ ขึ้นไป คือพื้นที่ D
- กลุ่มที่ 2 ความหนาแน่น 10 - 11 คน/ไร่ คือพื้นที่ B, C และ F
- กลุ่มที่ 3 ความหนาแน่น 5 - 8 คน/ไร่ คือพื้นที่ E H และ M
- กลุ่มที่ 4 ความหนาแน่น 2 - 4 คน/ไร่ คือพื้นที่ A, J, L, และ N

การจัดกลุ่มความหนาแน่นของประชากรที่กระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของผังเมือง พื้นที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูง จะมีประชากร 60 คน/ไร่ของเมืองยะลา คือ พื้นที่ D ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมของเมือง และมีความหนาแน่นของประชากรสูง คือ 20 คน/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33 ของเกณฑ์มาตรฐาน ความหนาแน่นยังคงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งถือได้ว่าเบาบาง สำหรับเกณฑ์ความหนาแน่นของที่พักอาศัยที่มีความหนาแน่นต่ำจะมีประชากร 18 คน/ไร่ และที่พักอาศัย ความหนาแน่นปานกลางจะมีประชากร 48 คน/ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองยะลา ความหนาแน่นของประชากรเมืองยะลาซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานของสำนักผังเมืองอยู่มาก โดยความหนาแน่นสูงสุด และต่ำสุดอยู่ที่ 2.97 - 10.69 คน/ไร่ หากคิดความหนาแน่นของประชากรเป็นครอบครัวต่อไร่ ในพื้นที่ D ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมจะมีจำนวน 1,800 ครอบครัว (1 ครอบครัว เท่ากับ 5 คน) จะมีความหนาแน่นของประชากร 4.17 ครอบครัว/ไร่ ตามมาตรฐานของการเคหะ กำหนดพื้นที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูง มีจำนวน 10 - 30 ครอบครัว/ไร่ ซึ่งความหนาแน่นของพื้นที่ดังกล่าวยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอยู่มาก สรุปได้ว่าความหนาแน่นของประชากรเมืองยะลา เมื่อคิดเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

กับความหนาแน่นของประชากรต่อไร่และความหนาแน่นของครอบครัวต่อไร่แล้ว ยิ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ลักษณะทางวัฒนธรรม

คำนิยามของคำว่า วัฒนธรรม ซึ่งอาจจะสรุปได้สั้นๆ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้น หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิถีการหรือระบบการทำงาน ดังนั้นวัฒนธรรม คือระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2535: 27-28)

วัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็น สัญลักษณ์ และจับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี
2. วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรม ต่างๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ซึ่งใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน

จากคำนิยาม และประเภทของวัฒนธรรมเราสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ห้องค้ ประกอบทางวัฒนธรรมภายในเมืองได้อย่างครบถ้วน ขอบเขตพื้นที่ศึกษามีลักษณะทางวัฒนธรรม ที่มีทั้งการผสมผสาน และความแตกต่างกันของประชากร ไทยพุทธ อิสลาม และจีน ซึ่งดำรงชีวิต อยู่ภายในเมือง และมีความจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่เมืองในการประกอบกิจกรรมต่างๆ จึงมีหลาย ปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เด่นทางวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมของคนบางกลุ่มหรือการ ผสมผสานกัน ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

การนับถือศาสนา

จำนวนประชากรภายในเขตเทศบาลเมืองยะลา จากข้อมูลสำนักผังเมืองมีประชากร 69,679 คน แยกเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ 52,540 คน (75.40%) ศาสนาอิสลาม 17,139 คน (24.60%) จำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนที่น้อยกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ แต่ถ้าเป็นประชากรนอกเขตเทศบาลจะมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามถึงร้อยละ 68.97 ของประชากรทั้งหมดมีเพียงร้อยละ 31.03% ที่นับถือศาสนาพุทธหรือ จำนวน 4,065 คน จากประชากร 13,101 คน(รายละเอียดจากรายการที่ 3.13 หน้าที่ 120)

ประเภทของศาสนสถาน

ศาสนสถานที่ใช้ประกอบกิจของชาวเมืองในเขตเทศบาลจะมีที่ตั้งผสมผสานกัน ระหว่าง ไทยพุทธ และมุสลิมจะสังเกตได้จากจำนวนของศาสนสถานภายในเขตเทศบาลจะมีศาสนสถาน จำนวน 10 แห่ง โดยมีสัดส่วนที่เท่ากันของสองศาสนา คือ มีวัดไทย 5 แห่ง และมีมัสยิดจำนวน 5 แห่งเช่นกัน กระจายกันอยู่ทั่วไปภายในเมือง ลักษณะดังกล่าวจัดอยู่ในวัฒนธรรมประเภทวัดคู่ จากที่ตั้งของศาสนสถานดังกล่าว จะเป็นตัวที่บ่งบอกถึงค่านิยมในการตั้งถิ่นฐานของประชากรอีก ประเด็นหนึ่ง ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในส่วนตัวไป

การแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวเมืองยะลาที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งชาย และหญิงจะมี ลักษณะที่เด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากสากลนิยมทั่วไป กล่าวคือ ทั้งชาย และหญิงนิยม การนุ่งโจร่งยาวถึงข้อเท้า ผู้หญิงใส่เสื้อแขนยาวใช้ผ้าคลุมศรีษะตลอดเวลาที่ออกจากบ้าน ผู้ชาย สวมหมวกไม่มีปีกสวมเสื้อสากลทั่วไป ขณะที่ชาวไทยพุทธ หรือจีนจะแต่งกายชุดสากลทั่วไป

ภาษาพูด

ภาษาพูด เป็นการสื่อสารประเภทหนึ่ง ที่จำเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิตประจำวัน การติดต่อต่าง ๆ ต้องใช้ภาษาทั้งสิ้น ชาวเมืองยะลาทั่วไปจะใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร เป็นภาษาราชการ ส่วนชาวเมืองที่เป็นชาวไทยพุทธและจีนมักจะใช้ภาษาปักษ์ใต้ในการติดต่อ สื่อสารกัน ชาวไทยมุสลิมจะมีภาษาท้องถิ่นสื่อสารกันในหมู่พวกพ้อง เรียกว่าภาษาฮาวี ไม่นิยมการ ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ดังนั้นจึงมีประชากรเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถพูด และเขียนหนังสือ ไทยได้ โดยเฉพาะในกลุ่มสูงอายุ ในอนาคตข้างหน้าคาดว่าจะมีประชากรชาวไทยมุสลิมที่สามารถ อ่านออกและเขียนหนังสือไทยได้ เนื่องจากการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนสามัญทั่วไป ในพื้นที่ที่ศึกษาประชากรจะมีการยอมรับวัฒนธรรมทางด้านภาษาต่างกลุ่มกันเช่น ผู้นับถือศาสนาพุทธ หรือชาวจีนจะสามารถเรียนรู้ในการฟัง และพูดภาษาฮาวีได้ เพราะในการประกอบกิจกรรมเมือง จำเป็นจะต้องใช้ภาษาดังกล่าวในการสื่อสาร เช่น ผู้ที่มีอาชีพค้าขายจำเป็นต้องใช้ภาษาฮาวีกับ กลุ่มลูกค้าที่เป็นชาวมุสลิม หรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่ต้องทำหน้าที่พบปะกับประชาชน เป็นต้น

การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวเมืองเป็นได้ทั้งวัฒนธรรม ค่านิยม ระบบสังคม ซึ่งแสดง ออกมาทางกายภาพของเมืองในปัจจุบัน เช่น ลักษณะการรวมกลุ่มกันของอาคารบ้านเรือน หรือสิ่ง ปลูกสร้างอื่นๆ ภายในเมืองยะลา รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมจะมีรูปแบบที่ชัดเจนรวม

กลุ่มกันอยู่บริเวณย่านตลาดเก่า ซึ่งตามแนวความคิดเกี่ยวกับเมืองอิสลาม มาจากการศึกษารูปแบบของเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลางของ Stanlay D Brunn และ Jack F. Williams สรุปความได้ว่า ภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นภูมิภาคหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม ซึ่งกำหนดรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่า 13 ศตวรรษ ศาสนาอิสลามได้ครอบงำรูปแบบการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านจารีตประเพณีและศาสนาของชาวมุสลิม ในยุคที่ศาสนาอิสลามเฟื่องฟูได้มีการขยายเมืองให้มีลักษณะเป็นเมืองอย่างแท้จริง ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบของเมืองได้รับความเห็นชอบจากผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญ ทางด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีทัศนะว่าศาสนาอิสลามไม่เพียงแต่ครอบงำชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวกับเมืองอีกด้วย ดังนั้นชุมชนเมืองที่ปรากฏนั้นคือ การแสดงออกของอิทธิพลทางศาสนา กล่าวคือ โครงสร้างและลักษณะของเมืองเป็นผลสะท้อนมาจากศาสนาอิสลาม จากแนวความคิดนี้ เมืองมุสลิมจะไม่มีรูปแบบ (Formless) ทั้งนี้เพราะกฎหมายอิสลามไม่ได้คำนึงถึงสภาพความแตกต่าง หรือลักษณะเฉพาะของนคร คือ ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสมอภาคทางกฎหมาย จึงทำให้การปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นไปตามใจของประชากร โดยไม่คำนึงถึงการวางผังเมือง โดยเหตุนี้การพัฒนาจึงมีรูปแบบตรอกซอยที่วกวน (Winding alleyways) และตรอกซอยตัน (Cul-de-sac) ปรากฏมากมาย (มนตรี ศักดิ์เมือง, 2527: 16-18)

ชุมชนเมืองอิสลามประชากรจะปลูกสร้างบ้านเรือนรวมกันอยู่อย่างหนาแน่น การรวมกลุ่มอาจถือตามชนชาติเดียวกันหรือมีนิกายเดียวกัน สถาบันที่ให้บริการชุมชนได้แก่ตลาดกลาง 1 แห่ง มีสยิด สถานที่อาบน้ำสาธารณะ กำแพงเมือง ป้อม โรงแรม และตลาดเล็ก ๆ อีกหลายแห่งในแต่ละเมือง จะมีสุเหร่าใหญ่ 1 แห่ง เรียกว่า Friday Mosque

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตประจำวันของชาวไทยมุสลิม จะอยู่ในกรอบของศาสนา แตกต่างจากชาวไทยพุทธ เพราะศาสนาพุทธมุ่งสอนถึงหลักธรรมในลักษณะปรัชญา ซึ่งมุ่งสอนให้มนุษย์แต่ละคนเป็นคนดี และเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ หรือหลักปฏิบัติระหว่างบุคคลน้อย จึงได้มีผู้กล่าวว่า ชาวพุทธนั้นนับถือศาสนาพุทธ แต่เพียงในนาม แต่ทุกคนอ้างว่า ได้พยายามทำตนของตนให้เป็นคนดีแล้วก็ถือว่า ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2535: 28) ส่วนศาสนาอิสลามระบุว่า บุคคลแต่ละคนมีหน้าที่ปฏิบัติต่อพระอัลล้าห์ หรือต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอย่างไรบ้าง ถ้าปฏิบัติตามนั้นไม่ได้ถือว่า ปฏิบัติตามกฎของศาสนาไม่ครบถ้วนหรือเป็นบาป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วในเบื้องต้น ในการวิเคราะห์ถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของเมืองยะลา ชุมชนจะตั้งรายล้อมด้วยสุเหร่า หรือมีสยิดเพราะในการดำรงชีวิตประจำวันประชากรจำเป็นต้องใช้เป็นสถานที่ในการประกอบกิจทางศาสนา โดยเฉพาะในวันศุกร์ ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญที่จะต้องมาทำพิธีทางศาสนา เนื่องจากศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนค่อนข้างสูง

ความเชื่อทางศาสนายังส่งผลถึงกิจกรรมในด้านอื่น ๆ เช่น สภาพเศรษฐกิจ การผลิต หรือ การอุปโภคของชุมชนทั้งหมดจะพึ่งพาในกลุ่มเดียวกัน ที่มีวัฒนธรรมสอดคล้องกัน ภายใต้กรอบของ ศาสนา การผสมผสานกันต่างวัฒนธรรม จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยากในการยอมรับการ เปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ ส่วนรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยพุทธ และชาวจีนไม่มีกฎเกณฑ์ที่ แน่นนอนตายตัวจะกระจายอยู่รอบเมือง โดยชาวจีนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย จึงรวมตัวกันอยู่ บริเวณใจกลางเมืองใกล้ทางรถไฟ และที่พักอาศัยอื่น ๆ จะกระจายรอบ ศูนย์กลางธุรกิจ ย่าน สถานศึกษา และศูนย์ราชการ

การบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของเมือง

สาธารณูปโภค และสาธารณูปการขั้นพื้นฐานนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเมือง การให้บริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมกับขนาดของเมือง หรือ จะต้องสัมพันธ์กับความหนาแน่นของประชากรในเมืองนั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพ ของเมืองนั้น ๆ ชาวเมืองก็จะดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การจัดบริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานถือได้ว่าเป็นการจัด องค์ประกอบให้กับชุมชนหรือเมือง จากที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ถึงเกณฑ์การกำหนดองค์ประกอบ ย่อย ๆ ที่จะต้องจัดให้บริการไว้ในชุมชน หรืออย่างน้อยที่สุด ภายในชุมชนนั้น ๆ จะต้องมีการ สำหรับประชาชนผู้ที่อยู่อาศัย เช่น ของการเคหะแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ว่าชุมชนเมืองจะต้องมี องค์ประกอบต่อไปนี้ จะต้องมี 1 หน่วยเป็นอย่างน้อย คือ

1. สถานที่บริการอนามัย	5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
2. บริการสื่อสาร	6. สถานศึกษา
3. สวนสาธารณะ	7. ศูนย์บริการอาชีพ
4. สนามกีฬา	8. บริการขนส่งมวลชน

จากหลักการกำหนดองค์ประกอบย่อยต่างๆ เบื้องต้นของชุมชนที่จะต้องให้บริการแล้วใน การศึกษาวิเคราะห์ถึงการให้บริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของเมืองยะลา หลักการ ศึกษาตามที่ ดร.อภิชาติ วงศ์แก้ว ได้กล่าวไว้โดยพิจารณาจากปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ (บทที่ 2 หน้า 65)

1. การกำหนดจากอัตราส่วนเฉลี่ยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. กำหนดไว้เป็นมาตรฐานอย่างดี แต่ไม่สามารถเป็นไปได้
3. กำหนดมาตรฐานด้วยเหตุผล และความจำเป็นจริง ๆ

ในการศึกษาถึงด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการนั้น จะศึกษาถึงขอบเขตของการ ให้บริการที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ามีลักษณะการให้บริการอย่างไร และเพียงพอหรือเหมาะสมกับเมือง

เพียงใด โดยอาศัยหลักเกณฑ์ และเหตุผลจาก 3 ประการที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ซึ่งมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ดังนี้

การบริการด้านการประปา

น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของคนเรา ซึ่งถ้าร่างกายขาดน้ำก็ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้สำหรับในเมืองน้ำที่ใช้ในแต่ละวันมักจะเป็นน้ำประปา จากตารางที่ 3.15 หน้าที่ 121 ข้อมูลแสดงแหล่งที่มาของน้ำใช้ของครัวเรือนต่าง ๆ ภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาจะพบว่าจำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปามีเพียงร้อยละ 76.01 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยส่วนที่เหลือถึงร้อยละ 18.33 จะใช้น้ำบ่อหรือน้ำบาดาลในการอุปโภค และบริโภคและใช้น้ำฝน ร้อยละ 5.49 คงมีเพียงร้อยละ 0.17 ที่ใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลอง ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองยะลา การให้บริการด้านการประปาดำเนินการโดยกองการประปาเทศบาลเมืองยะลาทั้งหมดระบบการผลิตใช้น้ำดิบจากแม่น้ำปัตตานีเป็นหลัก และน้ำจากบ่อบาดาลร่วมกัน

การคิดปริมาณการใช้น้ำ

ความต้องการในการใช้น้ำของคนเรา มีหลักเกณฑ์การคิดทั่ว ๆ ไป โดยเฉลี่ยมนุษย์มีความต้องการใช้น้ำประมาณ 200 ลิตร/คน/วัน (จากบทที่ 2 หน้าที่ 66) ในเขตเทศบาลเมืองมีประชากร 69,679 คน ดังนั้นความต้องการใช้น้ำในแต่ละวันจะเท่ากับ 13,935,800 ลิตร/วัน หรือ 13,936 ลบ.ม./วัน เมื่อพิจารณาถึงกำลังการผลิตน้ำของเทศบาลเมืองยะลาสามารถผลิตได้ 775 ลบ.ม./ชม.หรือ 24,600 ลบ.ม./วัน แต่ความต้องการในการใช้น้ำจริงมีค่าเท่ากับ 16,000 ลบ.ม./วัน การผลิตน้ำของการประปายังผลิตได้เกินกว่าความต้องการในการใช้อยู่ถึง ร้อยละ 53.75 ยิ่งถือได้ว่าพอเพียงต่อการอุปโภค และบริโภคสำหรับเมือง และผลจากการสอบถามชาวเมืองยะลาทั้งหมดถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำประปา ซึ่งมีเพียงร้อยละ 7 ของผู้ตอบที่มีความเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่พิกอาศัย มีความขาดแคลนน้ำประปาส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องของการระบายน้ำ

การบริการด้านไฟฟ้า

ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองยะลาหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการด้านกระแสไฟฟ้าแก่ประชาชน คือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 3 ภาคใต้ จังหวัดยะลา ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี สงขลา พัทลุง และสตูล ภายในเขตอำเภอเมืองยะลา จะมีจำนวนหมู่บ้าน 71 หมู่บ้าน และ 13 ตำบลซึ่งทั้งหมดมีไฟฟ้าใช้แล้วทั้งหมด 100 % เมื่อพิจารณาเป็นหน่วยครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ภายในเขตเทศบาลเมืองยะลามีทั้งหมด 15,152 ครัวเรือน(จากตารางที่ 3.16 หน้าที่ 122) โดยแยก

เป็นที่พักอาศัย ร้อยละ 87.79 พาณิชยกรรม ร้อยละ 10.77 อุตสาหกรรมร้อยละ 1.44 รวม
หน่วยครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้แล้ว 100 % พื้นที่นอกเขตเทศบาล มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,729
ครัวเรือน ที่มีไฟฟ้าใช้แยกเป็นที่พักอาศัย ร้อยละ 96.01 พาณิชยกรรม ร้อยละ 2.57 และ
อุตสาหกรรมร้อยละ 1.43 รวมจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 100 % จากการสัมภาษณ์ประชากร
เมืองยะลา มีเพียงร้อยละ 2 ของผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้นที่มีความเห็นว่า ในบริเวณที่พักอาศัยนั้น
ขาดแคลนไฟฟ้า ดังนั้นการบริการไฟฟ้าในเขตเทศบาลจึงเป็นไปอย่างทั่วถึง

การบริการด้านโทรศัพท์

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้บริการด้านโทรศัพท์ของเมืองยะลา คือองค์การโทรศัพท์
แห่งประเทศไทย โดยมีชุมสายโทรศัพท์ยะลาที่ทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนปัจจุบัน การให้
บริการด้านโทรศัพท์ ยังคงมีไม่ทั่วถึงนัก ซึ่งจากการสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นชาวเมือง
ยะลา ถึงร้อยละ 24 มีความเห็นว่าในพื้นที่ ๗ พัก อาศัยยังขาดแคลนโทรศัพท์ ปัจจุบันในเขต
อำเภอเมืองยะลา มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ 6,168 เลขหมาย เป็นโทรศัพท์สาธารณะ 152
การจัดแยกประเภทของผู้ใช้โทรศัพท์ทางองค์การโทรศัพท์มิได้จัดแบ่งระหว่างเขตเทศบาลและนอก
เขตเทศบาล ดังนั้น ในการคิดอัตราเฉลี่ยจำเป็นต้องใช้จำนวนประชากรในเขตเทศบาล และนอก
เขตเทศบาล รวมกับเป็นจำนวนประชากร 82,780 คน

- การคิดค่าเฉลี่ยของเลขหมายโทรศัพท์ในเขตภูมิภาค ปัจจุบันนี้องค์การโทรศัพท์
กำหนดค่าเฉลี่ย 2.1 เลขหมาย/ประชากร 100 คน (จากบทที่ 2 หน้า 69) หากใช้ค่า
เฉลี่ยดังกล่าวของเมืองยะลา จะมีจำนวนเลขหมายต่อประชากรทั้งหมดเท่ากับ 1,738.38
เลขหมาย เมื่อเทียบกับจำนวนเลขหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 6,168 เลขหมาย ยังมีอยู่สูง
กว่าการคิดจากค่าเฉลี่ย

- การกำหนดตู้โทรศัพท์สาธารณะภายในเมือง องค์การโทรศัพท์ใช้เกณฑ์เฉลี่ย 1.5
ตู้/ประชากร 1,000 คน เป็นตัวกำหนด จากการคิดจำนวนตู้โทรศัพท์สาธารณะของเมืองยะลา
จากเกณฑ์เฉลี่ย จะได้จำนวนตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 124.17 ตู้ จากที่มีอยู่ในปัจจุบันจำนวน
152 ตู้ ยังถือได้ว่าพอเพียง และสูงกว่าเกณฑ์การคิดค่าเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 22.41

- วิธีการคิดคำนวณความต้องการการใช้โทรศัพท์ ในอนาคตขององค์การโทรศัพท์แห่ง
ประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานไว้ 0.137 เครื่อง/คน โดยนำค่ามาตรฐานขององค์การฯ มาคิด
กับประชากรเมืองยะลา จะได้จำนวนเลขหมายโทรศัพท์สำหรับประชากรอำเภอเมือง เท่ากับ
11,341 เลขหมายและสำหรับเทศบาลเมืองยะลามีความต้องการหมายเลขโทรศัพท์เท่ากับ 9,546
เลขหมาย ซึ่งค่าที่หาได้เป็นความต้องการสำหรับในอนาคต

การบริการด้านการสื่อสาร

ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ หรือไปมาหาสู่กัน การส่งข่าวสารถึงกันภายในเมือง ระหว่างเมืองกับเมือง หรือ ระหว่างประเทศกับประเทศด้วยกันต่างก็มีความจำเป็นต้องใช้บริการด้านการสื่อสาร เบื้องต้นได้กล่าวถึงการให้บริการด้านโทรศัพท์ของเมืองยะลาไปแล้ว ส่วนต่อไปจะได้กล่าวถึงคือการบริการด้านการสื่อสาร หรือไปรษณีย์ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ การสื่อสารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีที่ทำการตั้งอยู่บริเวณ ถนนสิโรธรส มีเนื้อที่ 3 งาน 58 ตารางวา ตามมาตรฐานของการเคหะกำหนดไว้ว่าชุมชนขนาดเมืองควรมีเนื้อที่ให้บริการไม่ต่ำกว่า 1 ไร่ สำหรับพื้นที่ของเมืองยะลามีอยู่ 0.895 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.5 ของเกณฑ์มาตรฐาน (จากบทที่ 2 หน้าที่ 68)

เกณฑ์การแบ่งพื้นที่บริการด้านไปรษณีย์

หลักเกณฑ์การแบ่งพื้นที่ด้านการบริการจัดอยู่ในประเภทที่กำหนดขึ้นมาจากหลักเหตุผลและความจำเป็น ซึ่งเกณฑ์ที่การสื่อสารได้กำหนดไว้ คือ ดูจากสภาพภูมิประเทศ สภาพการคมนาคม ลักษณะของชุมชน หรือแนวธรรมชาติเป็นตัวแบ่ง ทั้งนี้คงใช้หลักการแบ่งพื้นที่การบริการเขตหนึ่งให้ครอบคลุมพื้นที่ไม่เกิน 8-10 กิโลเมตร การให้บริการด้านการสื่อสารของเมืองยะลายึดถือหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมรัศมี 8 กิโลเมตร ในแต่ละพื้นที่เมือง โดยแบ่งเขตออกเป็น 15 เขต เส้นแนวแบ่งเขตพิจารณาตามความเหมาะสม โดยใช้หลักการในเบื้องต้นที่ได้กล่าวไว้แล้ว ที่ทำการไปรษณีย์ภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาจะให้บริการนอกเหนือจากพื้นที่เขตเทศบาล 19 ตารางกิโลเมตร ขอบเขตของการให้บริการ 89 ตารางกิโลเมตร ส่วนการบริการตู้ไปรษณีย์สาธารณะนั้นตามมาตรฐานของการสื่อสารกำหนดการติดตั้งของแต่ละแห่งจะต้องมีระยะห่างกันไม่เกิน 300 เมตร เป็นอย่างน้อยซึ่งในการปฏิบัติจริงนั้นถ้าเป็นชุมชนใหญ่หรือผู้คนพักอาศัยจำนวนมากก็พิจารณาแล้วแต่ความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ปัจจุบันจำนวนตู้ไปรษณีย์ในขอบเขตการให้บริการของการสื่อสารมีจำนวน 34 ตู้

ตารางที่ 3.18 หน้าที่ 122 แสดงปริมาณของไปรษณีย์ภัณฑ์ ในเขตเทศบาลเมืองยะลา ในแต่ละวันจะมีจำนวน ประมาณ 7,963.1 ชิ้น แยกเป็นไปรษณีย์ภัณฑ์ 7,578 (95.16 %) โทรเลข 385.1 (4.84 %) จำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์เกือบทั้งหมดร้อยละ 78.52 จะเป็นจดหมายธรรมดา จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของการสื่อสารแห่งประเทศไทยในเมืองยะลาถึงการให้บริการในปัจจุบัน มีความเห็นว่าขอบเขตที่ให้บริการในปัจจุบันยังอยู่ในกำลังความสามารถที่จะบริการได้อย่างเพียงพอ และทั่วถึงทั้งหมด ปัญหาการบริการคงมีบางประการ เช่น การจำหน่ายถึงผู้รับไม่ชัดเจน เป็นต้น

การบริการด้านการศึกษา

ผลของการศึกษาจากข้อมูลสถิติภูมิเบื้องต้น ทราบว่าบทบาทที่สำคัญของเมืองยะลา เป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญทั้งระดับจังหวัด และในภูมิภาค โดยมีสถานศึกษาในชั้นอุดมศึกษาที่สำคัญ ๆ เช่น สถาบันราชภัฏยะลา วิทยาลัยการสาธารณสุขภาคใต้ วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยเทคนิคยะลา โรงเรียนมัธยมศึกษาที่สำคัญมีอยู่ด้วยกัน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนสตรียะลา และโรงเรียนคณะราษฎรบำรุง ในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นถึงการวิเคราะห์จำนวนห้องเรียน : นักเรียน และจำนวนครู : ห้องเรียน เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาเป็นหลักใหญ่ (จากภาคบทที่ 2 หน้า 67) เพราะเป็นการศึกษาจากลักษณะที่เป็นอยู่จริงมิใช่เป็นการศึกษาเพื่อจะจัดให้มี หรือกำหนดจำนวนของสถานศึกษาชั้นภายในชุมชน ซึ่งผลที่ได้ดังนี้

จากตาราง 3.19 หน้า ๓๖ แสดงการเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษากับภายในเขตเทศบาลเมืองยะลา มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 20,683 คน โดยจะมีจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษามากที่สุดถึงร้อยละ 31.76 รองลงมาในระดับปริญญาตรี คือ ร้อยละ 23.57 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 15.20 และระดับปวช., ปวส., ปวท. รวมร้อยละ 10.89 มีจำนวนสถานศึกษาของรัฐทั้งหมด 25 แห่ง และของเอกชน 9 แห่ง โดยมีระดับการศึกษาดังนี้

- ระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ระดับอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 1,340 คน คิดเป็นร้อยละ 6.48 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดมีจำนวนครู 41 คน มีจำนวนห้องเรียน 40 ห้อง จำนวนครู : นักเรียนมีค่า 1 : 32 จำนวนห้องเรียน : นักเรียน มีค่า 1 : 34 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานทั้ง จำนวนครู : นักเรียน คือ 1 : 23 และ จำนวนห้องเรียน : นักเรียน คือ 1 : 30 พบว่าสัดส่วนดังกล่าวยังสูงกว่ามาตรฐานถึงร้อยละ 39.13 และ 13.33 ตามลำดับ

- ระดับประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 6,568 คน คิดเป็นร้อยละ 31.76 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีจำนวนครู 250 คน จำนวนห้องเรียน 183 ห้อง จำนวนครู : นักเรียน มีค่า 1:26 จำนวนห้องเรียน : นักเรียน มีจำนวน 1:36 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานทั้ง จำนวนครู : นักเรียน คือ 1:25 และจำนวนห้องเรียน : นักเรียน คือ 1:40 ผลที่ได้ คือ จำนวนครู : นักเรียน อยู่ในระดับมาตรฐาน ส่วนจำนวนห้องเรียน : นักเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

- ระดับมัธยมศึกษา ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย มีจำนวนนักเรียนรวม 4,997 คน คิดเป็นร้อยละ 24.16 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีจำนวนครู 313 คน จำนวนห้องเรียน 121 ห้อง จำนวนครู : นักเรียน คือ 1 : 16 จำนวนห้องเรียน : นักเรียน คือ 1 : 34 - 36 เกณฑ์มาตรฐานกำหนด จำนวนครู : นักเรียน คือ 1 : 17 และ จำนวนห้องเรียน : นักเรียน คือ 1 : 40 พบว่าเมืองยะลา ยังคงมีสัดส่วนของ ครู : นักเรียน และ ห้องเรียน : นักเรียน ยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจัดว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) มีจำนวนรวมนักเรียนรวม 2,253 คน คิดเป็นร้อยละ 10.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด จำนวนครู : นักเรียน และห้องเรียน : นักเรียน มีถึง 1 : 12 และ 1 : 17 ตามลำดับ เกณฑ์มาตรฐานกำหนดจำนวนครู : นักเรียน มีค่า 1 : 10 และห้องเรียน : นักเรียน มีค่า 1 : 30 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแล้ว จำนวนครู : นักเรียน มีค่าสูงกว่ามาตรฐาน แต่จำนวนห้องเรียน : นักเรียน ยิ่งต่ำกว่ามาตรฐานถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

- ระดับปริญญาตรีมีอยู่หลายสถาบันด้วยกัน เช่นสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยการสาธารณสุข และวิทยาลัยพลศึกษา จำนวนนักศึกษารวมแล้วมีจำนวน 5,525 คน คิดเป็นร้อยละ 26.71 ของจำนวนทั้งหมด โดยในกลุ่มนี้จำนวนนักศึกษาของสถาบันราชภัฏยะลาจะมีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 23.56 เกณฑ์มาตรฐานกำหนด จำนวนครู : นักเรียน มีค่า 1 : 10 และห้องเรียน : นักเรียน มีค่า 1 : 10 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน จำนวนครู : นักเรียนของสถาบันราชภัฏมีค่า 1 : 33 ยิ่งสูงกว่ามาตรฐาน จำนวนห้องเรียน : นักเรียนไม่ระบุ สำหรับจำนวนครู : นักเรียนของวิทยาลัยพลศึกษามีค่า 1 : 8 ยิ่งต่ำกว่ามาตรฐานถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี จำนวนห้องเรียน : นักเรียน ไม่ระบุ และวิทยาลัยการสาธารณสุขสัดส่วน ครู : นักเรียนมีค่า 1 : 12 ยิ่งสูงกว่ามาตรฐาน จำนวนห้องเรียน : นักเรียน มีค่า 1 : 5 มีค่าต่ำกว่ามาตรฐานอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

โดยสรุปสถานศึกษาต่างๆ ภายในเมืองยะลาซึ่งมีสถาบันต่าง ๆ มากมาย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแล้ว แม้ว่าจะมีทั้งที่สูงกว่ามาตรฐาน และต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานบ้างก็ตาม แต่โดยภาพรวมแล้วยังถือได้ว่าพอเพียงอีกทั้งยังมีสถานศึกษาของเอกชนอีกหลายสถาบันที่ให้บริการแก่ประชาชนภายในเมืองตั้งแต่ระดับประถมถึงอาชีวศึกษา และจากการสอบถามชาวเมืองยะลาถึงการให้บริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนภายในเมืองยะลา ถึงร้อยละ 50 จะมีความเห็นว่าจำนวนสถานศึกษาที่ให้บริการแก่ประชาชนภายในเมืองยะลาอยู่ในระดับที่ดีเช่นกัน

การบริการด้านการสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐที่สำคัญภายในเมืองยะลา คือ โรงพยาบาลประจำจังหวัดยะลา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้บริการทั้งระดับเมือง และระดับจังหวัด โดยประชาชนที่อยู่อำเภอรอบนอกก็เข้ามาใช้บริการ ณ โรงพยาบาลประจำจังหวัดแห่งนี้ พื้นที่ของโรงพยาบาลซึ่งตั้งอยู่ติดกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา เป็นที่ดินผืนเดียวกันมีเนื้อที่รวม 7.61 ไร่ เป็นโรงพยาบาลขนาด 268 เตียง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานผังเมืองได้กำหนดไว้ว่าโรงพยาบาลขนาด 60 เตียง มีจำนวนคนไข้เกินกว่า 100,000 คน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ไม่ต่ำกว่า 25 ไร่ (จากบทที่ 2 หน้า 73) โรงพยาบาลเมืองยะลามีเนื้อที่เพียง 7.61 ไร่ ต่ำกว่า

มาตรฐานถึง 69.56 % ส่วนต่อไปจะเป็นการเปรียบเทียบมาตรฐานของการสาธารณสุขที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยใช้ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ.2536 และ ปี พ.ศ.2537 เป็นเกณฑ์ ผลของการศึกษาจะได้ดังนี้ (จากตารางที่ 3.20 หน้า 124)

- จำนวนเตียงคนไข้ต่อประชากร โรงพยาบาลเมืองยะลามีจำนวนเตียงคนไข้ 268 เตียง เมืองยะลามีประชากรจำนวน 69,679 คน เมื่อคิดเป็นสัดส่วนจำนวนเตียงคนไข้ : ประชากร จะมีค่า 1 : 260 เกณฑ์มาตรฐานเฉลี่ยคือ 1 : 609 เมืองยะลา ยังมีสัดส่วนที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอยู่มาก กล่าวคือ ในปัจจุบันรับคนไข้เพียง 260 คน : เตียง แต่เมื่อเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยแล้วยังสามารถรับคนไข้ได้อีก 349 คน : เตียง หรือรับคนไข้เพียง 42.69 % ของเกณฑ์มาตรฐาน

- จำนวนเภสัชกรต่อประชากร โดยมีเภสัชกรจำนวน 12 คน สัดส่วนของเกณฑ์เฉลี่ยคือ 1 : 12,299 สัดส่วนเภสัชกรต่อประชากรของเมืองยะลา คือ 1 : 5,807 ยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ เภสัชกร 1 คนรับคนไข้ 5,807 คนเพียงร้อยละ 47.22 ของเกณฑ์เฉลี่ย

- จำนวนแพทย์ต่อประชากร โดยมีจำนวนแพทย์จำนวน 34 คน สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรคือ 1 : 2,049 เกณฑ์เฉลี่ยกำหนด 1 : 4,260 คน ยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ แพทย์ 1 คนมีบริการคนไข้ 4,260 คน คิดเป็นร้อยละ 48.10 ของเกณฑ์เฉลี่ย

- จำนวนทันตแพทย์ต่อประชากร โดยมีจำนวนทันตแพทย์ 6 คน สัดส่วนของทันตแพทย์ต่อประชากร คือ 1:11,613 เกณฑ์เฉลี่ยกำหนด คือ 1:20,841 ยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอยู่มาก ปัจจุบันทันตแพทย์ 1 คน มีคนไข้ที่มาใช้บริการ 11,613 คน คิดเป็นร้อยละ 55.72 ของเกณฑ์เฉลี่ย

- จำนวนพยาบาลต่อประชากร โดยมีจำนวนพยาบาล 306 คน สัดส่วนของพยาบาลต่อประชากร คือ 1:228 เกณฑ์เฉลี่ยกำหนด คือ 1:788 ยังต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอยู่มาก ในปัจจุบันพยาบาล 1 คน มีคนไข้มาใช้บริการ 228 คน คิดเป็นร้อยละ 28.93 ของเกณฑ์มาตรฐาน

จากรายละเอียดของบุคลากรด้านการแพทย์ และพื้นที่ให้บริการแก่ประชากรภายในเมืองยะลาเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสาธารณสุข และเกณฑ์มาตรฐานของผังเมืองแล้วพบว่าจำนวนบุคลากรทั้งหมดยังอยู่ในเกณฑ์ที่เพียงพอ ปัญหาที่พบ คือ ความจำกัดของพื้นที่ในการขยายการให้บริการ ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เนื่องจากมีพื้นที่เพียง 69.56 % ของเกณฑ์มาตรฐานผังเมืองและจากความเห็นของชาวเมืองร้อยละ 36 มีความเห็นว่าการให้บริการอยู่ในระดับที่เพียงพอ และร้อยละ 23 อยู่ในระดับปานกลางที่เหลืออีกร้อยละ 31 มีความเห็นว่ายังไม่เพียงพอ

การกำจัดขยะ

การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนเป็นปัญหามากขึ้นทุกวัน เนื่องจากการขยายตัวของเมือง

การเพิ่มจำนวนประชากร จำนวนของขยะก็จะเพิ่มขึ้นทุกขณะ ดังนั้นจึงต้องมีการกำจัดขยะที่ถูกวิธี ซึ่งมีอยู่ 3 วิธีหลัก ๆ (สำนักผังเมือง, : 98-99)

1. การฝังกลบ (Sanitary Landfill)
2. การเผา (Incineration)
3. การหมักทำปุ๋ย (Composting)

การจะเลือกใช้วิธีการกำจัดขยะแบบใดก็จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยหลักหลาย ๆ ประการ ดังนี้

1. ปริมาณและลักษณะของขยะมูลฝอย
2. ราคาที่ดินและพื้นที่ที่ต้องการ
3. ความยุ่งยากในการควบคุมและบำรุงรักษา
4. ความยากลำบากในการจัดหาซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ
5. ปัญหาเรื่องข้อเดือดร้อน ราคาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากการกำจัดขยะ ได้แก่ กลิ่นเหม็น เสียง แผลงและ นก
6. ต้นทุนในการก่อสร้าง ค่าที่ดิน และค่าบำรุงรักษา
7. การขนส่งจากแหล่งกำเนิดไปยังจุดกำจัดขยะ

เทศบาลเมืองยะลา ใช้วิธีการกำจัดขยะแบบฝังกลบ โดยใช้สถานที่ทิ้งขยะบริเวณ ชานน้ำฝิ่งริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4028 มีพื้นที่ 45 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลประมาณ 15 กิโลเมตร ออกไปทางทิศตะวันออกของเมือง มีรถเก็บขยะความจุ 8 ลบ.ม. จำนวน 21 คัน ปริมาณขยะ 200 - 400 ลบ.ม./ชม. โครงการในอนาคต จะซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นจากเดิมในบริเวณ เดียวกันออกไปอีก 25 ไร่

การรักษาความสะอาดของเมืองยะลา เป็นที่กล่าวถึงของบุคคลทั่วไปที่เคยไปเยือน ซึ่งเมืองยะลา เคยได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดการรักษาความสะอาดมาแล้ว 3 ปี ติดต่อกันคือ ปี พ.ศ. 2528 - 2530 และในปัจจุบันเมืองยะลา ก็ได้พยายามรักษาชื่อเสียงของเมือง สะอาดนี้ จากการพบปะพูดคุยกับคุณชววิช สิ้นโสภณภาพ หัวหน้าฝ่ายแบบแผนและสำรวจ กองช่างเทศบาลเมืองยะลา ถึงการรักษาความสะอาดของเมือง ได้กล่าวว่าทางเทศบาลได้ดำเนินการให้ถนนบางสายในย่านใจกลางเมือง เป็นถนนปลอดขยะ โดยจะไม่มีถังขยะวางอยู่ตามจุดต่าง ๆ แต่จะมีรถจัดเก็บเป็นเวลา

จากตารางที่ 3.21 หน้าที่ 125 แสดงการกำจัดขยะในเขตเทศบาลเมืองยะลา จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 15,152 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนถึงร้อยละ 98.48 ยังต้องอาศัย การกำจัดขยะของเทศบาล มีเพียงร้อยละ 0.57 และ 0.95 ที่ยังใช้วิธีการทิ้งในที่ดินส่วนบุคคล

และวิธีการกำจัดโดยการเผา ปัญหาการกำจัดขยะพบว่าเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับเมือง เพราะในการออกแบบสอบถามชาวเมืองจะกล่าวถึงปัญหาในพื้นที่พักอาศัยว่ามีปัญหาในเรื่อง การกำจัดขยะในสัดส่วนที่รองลงมาจากปัญหาการระบายน้ำของเมือง

การระบายน้ำเสีย

การขยายตัวของพื้นที่เมือง ในปัจจุบันได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้มีการก่อสร้างอาคารหรือที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลให้การเพิ่มขึ้นของปริมาณน้ำเสีย ภายในเขตเทศบาลทั้งจากบ้านพักอาศัย และโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจุบันเทศบาลเมืองยังไม่มีระบบการบำบัดน้ำเสียที่ได้มาตรฐานก่อนที่จะปล่อยลงสู่น้ำลำคลอง

จากตารางที่ 3.22 หน้า 125 แสดงปัญหาน้ำท่วมในเขตเทศบาล จำนวนครัวเรือน 15,152 ครัวเรือน ร้อยละ 79.83 เป็นครัวเรือนที่ไม่มีปัญหาน้ำท่วม และ ร้อยละ 19.78 เป็นครัวเรือนที่มีปัญหาน้ำท่วม ขณะผ่นตก ในการออกแบบสอบถามถึงปัญหาต่าง ของเมืองปัญหาระบายน้ำก็มีผลทำให้ความน่าอยู่ของเมืองลดลง โดยผู้ตอบแบบสอบถามถึงร้อยละ 30 และจำนวนความถี่สูงกว่าปัญหาอื่น ๆ จะมีความเห็นว่า ในบริเวณที่พักอาศัยมีปัญหาในเรื่องการระบายน้ำมากที่สุดกว่าปัญหาอื่น ในขณะที่ผ่นตกจะเกิดน้ำท่วมทุกครั้งการระบายน้ำไม่ทันควรจะได้เร่งแก้ไขปรับปรุงโดยเร่งด่วนพื้นที่ที่มีปัญหาในเรื่องการระบายน้ำมีอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาล โดยพิจารณาจากที่อยู่ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การบริการด้านการขนส่ง

เทศบาลเมืองยะลาเป็นเมืองที่ไม่มีสถานีขนส่งผู้โดยสารสำหรับประชากรที่จะใช้บริการเดินทางไปยังอำเภอ หรือจังหวัดต่างๆ ส่วนใหญ่สถานที่จอดรถประจำทาง จะใช้ริมฟุตบาท และริมถนนเป็นที่ตั้งสถานี และจอดรถประจำทางกระจายอยู่หลายแห่งในเมือง เช่น บนถนนสิโรธรส ถนนรถไฟ ถนนพิพิธภักดี ถนนยะลา ฯลฯ จะหนาแน่นมากบริเวณสองฝั่งถนนหน้าสถานีรถไฟยะลา มีผลทำให้ย่านการค้าของเมืองยะลาทั้งสองฝั่งของถนนคราคร่ำไปด้วยรถประจำทางประเภทต่าง ทำให้พื้นที่สำหรับการจราจรน้อยลงไป และขาดความเป็นระเบียบ

ผลของการออกแบบสอบถามส่วนหนึ่งของประชากร จะเสนอความคิดเห็นว่า ควรจะมีการจัดสร้างสถานีขนส่งสำหรับเมือง เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมของการขนส่งทางบก และสถานที่ตั้งควรอยู่นอกเมือง จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแบบแผนและสำรวจ กองช่าง เทศบาลเมืองยะลา ถึงการจัดสร้างสถานีขนส่ง โดยได้มีโครงการก่อสร้างตลาดเมืองใหม่ในบริเวณถนนสิโรธรส ซึ่งมีทั้งตลาด และสถานีขนส่งควบคู่กัน เมื่อเปิดให้บริการแล้วไม่เป็นที่นิยมของประชาชน เพราะบริเวณที่ตั้งของตลาดเดิม และสถานีย่อยของรถประจำทาง(ริมฟุตบาท และริมถนน)มีความสะดวกในการ

ใช้บริการมากกว่าบริเวณตลาดเมืองใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะความเคยชินของผู้คนในท้องถิ่นเมื่อเข้ามาใช้บริการในตลาดแล้วก็สามารถจะขึ้นรถประจำทางตามสถานีย่อยต่าง ๆ ณ จุดที่ใกล้กับตลาดหรือผู้คนจากต่างอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ เมื่อมาใช้บริการในย่านการค้าก็สามารถจะขึ้นรถประจำทางในย่านการค้านั้นได้ แต่เมื่อมีการย้ายสถานีออกไปยังตลาดเมืองใหม่แล้วผู้ที่มาใช้บริการเกิดความไม่สะดวกในการจับจ่ายใช้สอย และต้องใช้จ่ายค่าขนพาหนะเพิ่มขึ้น จึงเป็นเหตุให้ตลาดเมืองใหม่ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร จึงมีผลทำให้กลุ่มพ่อค้าและผู้ประกอบการสถานีขนส่งต้องย้ายกลับมาที่เดิม

สถานีตำรวจ

ภายในชุมชนเมืองจำเป็นต้องมีสถานีตำรวจเพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองสำหรับเมืองยะลา สถานีตำรวจตั้งอยู่บริเวณศูนย์ราชการรอบวงเวียนศาลหลักเมือง ตามมาตรฐานของผังเมือง กำหนดไว้ดังนี้

- พื้นที่ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรไม่เกิน 10 คนต่อไร่ สถานีตำรวจ 1 แห่งควรมีเขตรับผิดชอบ 10,000 - 25,000 ไร่

- ในพื้นที่ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรเกินกว่า 10 คนต่อไร่ สถานีตำรวจ 1 แห่งควรมีเขตรับผิดชอบ 5,000 - 10,000 ไร่

เขตเทศบาลเมืองยะลามีประชากร 69,679 คน มีพื้นที่ 19 ตารางกิโลเมตรหรือ 11,875 ไร่ ความหนาแน่นของประชากร 5.87 คนต่อไร่ ซึ่งตามมาตรฐานผังเมือง (จากบทที่ 2 หน้า 70) สถานีตำรวจ 1 แห่ง ความหนาแน่นประชากรไม่เกิน 10 คนต่อไร่ รับผิดชอบพื้นที่ 10,000 - 25,000 ไร่ การให้บริการของสถานีตำรวจภูธรเมืองยะลาซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทั้งพื้นที่ให้บริการ และความหนาแน่นของประชากร

สถานีดับเพลิง

การให้บริการด้านการดับเพลิงเป็นหน้าที่ของเทศบาลเมืองยะลา ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเมือง ปัจจุบันเทศบาลเมืองมีสถานีดับเพลิงอยู่ 3 แห่ง ตั้งอยู่บนถนนสิโรธรส ถนนพุทธภูมิวิถี และบริเวณโรงเรียนเทศบาล 5 แหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ในการดับเพลิงได้แก่แหล่งน้ำสวนขวัญเมือง แม่น้ำปัตตานี แหล่งน้ำแบเมาะ แหล่งน้ำหอประชุมจังหวัดยะลา และท่อน้ำธารประปาในเขตเทศบาล

จากตารางที่ 3.24 หน้า 126 แสดงอุปกรณ์การดับเพลิงของเทศบาลเมืองยะลา มีอุปกรณ์หลัก คือ รถดับเพลิงชนิดมีถังน้ำในตัวจำนวน 9 คัน รถบรรทุกน้ำ 3 คัน รถกระเช้า 2 คัน ตามมาตรฐานผังเมือง กำหนดไว้ว่าชุมชนขนาดเล็กที่สุดควรมีสถานีดับเพลิง 1 แห่ง

ดับเพลิงได้ 2 จุดพร้อมกัน และประชากรในชุมชนตั้งแต่ 70,000 คน ควรจะมีรถดับเพลิง 8 คัน เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานผังเมือง (จากบทที่ 2 หน้าที่ 70) แล้วพบว่าภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาที่มีสถานีดับเพลิงถึง 3 แห่ง และอุปกรณ์ในการดับเพลิงยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถให้บริการแก่การดับเพลิงเมื่อเกิดเพลิงไหม้ในเขตเทศบาลเมืองได้อย่างพอเพียง

3.1.5 สภาพภาพรวมของจังหวัดและเมืองยะลา

จังหวัดยะลาตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 1,039 กิโลเมตร มีชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียที่ อ.เบตง จ.ยะลา มีเนื้อที่ 4,521.07 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,825,673.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.39 ของภาคใต้ แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ เทศบาลเมือง 1 แห่ง และเทศบาลตำบล 1 แห่ง ลักษณะภูมิประเทศ ของจังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง เช่น ภูเขา โดยมักจะอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมือง พื้นที่ราบมีเป็นส่วนน้อย อยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองได้แก่ อ.เมืองยะลา อ.รามัน และ อ.สะหา จ.ยะลามี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน โดยมีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน จึงมีฤดูฝนที่ยาวนานเกือบตลอดปี การคมนาคมที่เข้าถึงตัวเมืองกระทำได้โดยสะดวกโดยเส้นทางรถยนต์และรถไฟ เส้นทางรถยนต์ที่สำคัญ คือ ถ.เพชรเกษม ส่วนเส้นทางรถไฟสายใต้จะผ่านชุมชนทางตอนเหนือ ลักษณะทางเศรษฐกิจของจังหวัดยะลา สินค้าที่ทำรายได้หลักให้แก่จังหวัด คือ สินค้าเกษตรกรรม ได้แก่ ยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน และยังส่งผลถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางพารา อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางสำเร็จรูป ฯลฯ ซึ่งแหล่งรับซื้อยางขนาดใหญ่จะตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมือง สำหรับการค้าทางชายแดนไม่เป็นที่นิยมมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น เนื่องจากภูมิประเทศซึ่งเป็นภูเขาและที่สูงไม่สะดวกแก่การขนถ่ายสินค้า ผู้ประกอบการมักจะนำสินค้าเข้า และออกทางด่านศุลกากรป่าดงเบงช่า อ.สะเดา จ.สงขลา

ประชากรของจังหวัดยะลา ปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 375,482 คน คิดเป็นร้อยละ 5.07 ของภาคใต้ มีประชากรมากเป็นอันดับ 9 ของภาคใต้ โดยแยกเป็นชาย 191,669 คน และหญิง 183,813 คน การนับถือศาสนาของจังหวัด ยะลา ร้อยละ 21.52 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 77.88 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.61 ในพื้นที่แห่งนี้จึงมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมอยู่ค่อนข้างมาก

เทศบาลเมืองยะลา ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปัตตานีมีลักษณะภูมิประเทศที่ค่อนข้างราบเรียบ มีเนื้อที่เพียง 19 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.42 ของจังหวัด รูปร่างของเมืองเกือบจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวขนานไปกับแม่น้ำปัตตานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 1

ตำบล คือ ต.สะเตง การเข้าถึงตัวเมืองยะลา มีความสะดวกทั้งเส้นทางรถยนต์ และรถไฟสายใต้ ที่ผ่านใจกลางเมืองยะลา ส่วนการเข้าถึงโดยเส้นทางรถยนต์ได้ 2 ทิศทาง คือ ทางทิศเหนือของ ชุมชน ผ่านทาง ถ.สีโรรส และทางทิศตะวันตกของชุมชนทาง ถ.เพชรเกษม แล้วจึงเข้าสู่เมือง มาพบกับ ถ.สีโรรส ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมืองยะลาภายในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้ง ของศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง ของจังหวัด และเมืองยะลา การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ ของประชากรเมืองยะลา มักจะเป็นการค้า และบริการ อีกทั้งย่านใจกลางเมืองยังเป็นแหล่งที่รับ ข้อมูลผลิตผลจากยางพาราที่สำคัญของจังหวัด การประกอบการด้านอุตสาหกรรมมักจะเป็น อุตสาหกรรมเคาะพันธ์สัตว์ ประตูด้านต่าง-เหล็กตัด ส่วนนอกเขตเทศบาลเมืองจึงจะเป็น อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา เช่น โรงเลื่อย และแปรรูปไม้ยางพารา

จำนวนประชากรของเมืองยะลามีประชากรทั้งสิ้น 69,679 คน คิดเป็นร้อยละ 18.55 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัด โดยแยกเป็นชาย 34,448 คน หญิง 35,231 คน สัดส่วนเพศชายต่อ เพศหญิง 98 ต่อ 100 การนับถือศาสนาแยกเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ 52,540 คน หรือร้อยละ 75.40 ศาสนาอิสลาม จำนวน 17,139 คน หรือร้อยละ 24.60 เป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวน ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาจะมีจำนวนมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมักจะอาศัยอยู่อำเภอรอบนอกออกไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.00 : แสดงสถิติกันชนวมรวมขั้นต้นของจังหวัดยะลา (ราคาตลาด) ปี พ.ศ. 2530 - 2534

หน่วย 1,000 บาท

สาขาการผลิต	2530	2531	2532	2533	2534
เกษตรกรรม	1,817,389	2,045,514	2,463,999	2,515,317	2,992,152
- กสิกรรม	1,475,575	1,672,913	1,901,276	2,033,028	2,041,218
- ปศุสัตว์	71,499	81,911	169,239	117,178	301,067
- ประมง	7,018	22,459	18,917	26,381	25,845
- ป่าไม้	55,431	41,322	86,594	49,059	302,737
- บริการทางการเกษตร	11,764	16,034	19,177	17,173	16,575
- แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอย่างง่าย ๆ	196,102	210,875	268,796	272,498	304,710
เหมืองแร่	25,824	54,779	136,615	46,633	26,863
อุตสาหกรรม	255,522	281,343	312,992	379,738	403,894
ก่อสร้าง	459,155	625,692	439,018	797,632	979,391
ไฟฟ้าและประปา	140,428	153,239	168,578	172,293	179,187
คมนาคมและการขนส่ง	362,512	393,942	415,689	459,031	466,666
ที่พักและต่ง	947,774	1,190,772	1,288,085	1,479,804	1,628,562
การธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	150,272	187,367	225,052	242,188	283,086
ที่อยู่อาศัย	260,397	277,580	308,977	358,969	410,389
บริหารราชการ	336,585	416,297	478,694	562,610	653,033
บริการ	1,022,921	1,110,879	1,406,720	1,743,571	1,856,790
ผลิตภัณฑ์มวลรวมขั้นต้นของภาค	5,778,779	6,737,654	7,642,419	8,757,786	9,880,018
หอรวมเฉลี่ยต่อหัว	16,897	18,926	20,938	23,354	25,662
ประชากร (1,000 คน)	342	356	365	375	385

ที่มา : กองบัญชาการได้ประชาชาติ

ตารางที่ 3.1 : แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเทศบาลเมืองยะลา

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวนไร่	อัตราส่วนร้อยละ	เกณฑ์การรวม
พื้นที่พาณิชย์กรรม	554.71	4.62	8-12
พื้นที่พักอาศัย	4,445.29	37.04	40-60
พื้นที่อุตสาหกรรม	400.00	3.33	6-12
พื้นที่ถนน	689.00	5.74	7-21
ราชการ, สาธารณูปโภค	2,300.00	19.17	7
สวนสาธารณะ	332.00	2.77	10
วัด, สนามกีฬา	168.00	1.40	0
การเกษตร	900.00	7.50	0
พื้นที่ป่าไม้, แหล่งน้ำ	2,211.00	18.43	0
รวม	12,000.00	100.00	

ที่มา : เทศบาลเมืองยะลา, กรมผังเมือง, จากการศึกษา

ตารางที่ 3.2 : แสดงจำนวนร้อยละของสถานประกอบการค้าและบริการจำแนกตามประเภทในเขตเทศบาลเมืองยะลา

ประเภทอุตสาหกรรม	แหล่งที่ตั้งสถานประกอบการ				ยอดรวม	
	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
อาหารและเครื่องดื่ม	334.00	20.47	17.00	24.29	351.00	20.62
ของใช้บริโภค	316.00	19.36	32.00	45.71	348.00	20.45
ขายของชำ	73.00	4.47	10.00	14.29	83.00	4.88
ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป	86.00	5.27	1.00	1.43	87.00	5.11
ค้ดเสื้อผ้าชาย-หญิง	89.00	5.45	0.00	0.00	89.00	5.23
ขายรองเท้าและเครื่องหนัง	26.00	1.59	0.00	0.00	26.00	1.53
เครื่องแต่งกาย-อุปกรณ์กีฬา	7.00	0.43	0.00	0.00	7.00	0.41
ขายรถยนต์และอะไหล่	25.00	1.53	0.00	0.00	25.00	1.47
ขายและซ่อมจักรยานยนต์	66.00	4.04	2.00	2.86	68.00	4.00
ขายและซ่อมจักรยาน	26.00	1.59	4.00	5.71	30.00	1.76
ขายเครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้า	53.00	3.25	0.00	0.00	53.00	3.11
ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า	21.00	1.29	0.00	0.00	21.00	1.23
ขายยา	27.00	1.65	0.00	0.00	27.00	1.59
คลินิก	23.00	1.41	0.00	0.00	23.00	1.35
วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง	38.00	2.33	0.00	0.00	38.00	2.23
เฟอร์นิเจอร์	27.00	1.65	0.00	0.00	27.00	1.59
เสริมสวยชาย-หญิง	128.00	7.84	0.00	0.00	128.00	7.52
ทองรูปพรรณ	25.00	1.53	0.00	0.00	25.00	1.47
หนังสือ เครื่องเขียน	22.00	1.35	0.00	0.00	22.00	1.29
ถ่ายรูปและอุปกรณ์	17.00	1.04	0.00	0.00	17.00	1.00
รับถ่ายเอกสาร	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์เกษตร	26.00	1.59	1.00	1.43	27.00	1.59
ปั้มน้ำมัน แก๊ส	12.00	0.74	1.00	1.43	13.00	0.76
ขายเคาแก๊สและอุปกรณ์	5.00	0.31	0.00	0.00	5.00	0.29
สถานบริการบันเทิงต่าง ๆ	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
ขายและรับจัดดอกไม้	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
บริการ ซัก อบรีด	20.00	1.23	0.00	0.00	20.00	1.18
เช่า วีดีโอ	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
โรงภาพยนตร์	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
บริการเช่าหนังสือ	9.00	0.55	0.00	0.00	9.00	0.53
บริการโทรศัพท์ทางไกล	2.00	0.12	1.00	1.43	3.00	0.18
ธนาคาร	12.00	0.74	0.00	0.00	12.00	0.71
บริการขนส่งและท่องเที่ยว	10.00	0.61	0.00	0.00	10.00	0.59
ทนายความ นายหน้า และประกัน	19.00	1.16	0.00	0.00	19.00	1.12
ขาย-ซ่อม แวนคา นาฬิกา	15.00	0.92	0.00	0.00	15.00	0.88
เครื่องสังฆภัณฑ์	2.00	0.12	0.00	0.00	2.00	0.12
โรงแรม บังกาโล หอพัก	18.00	1.10	0.00	0.00	18.00	1.06
รับซื้อของเก่า	2.00	0.12	1.00	1.43	3.00	0.18
ทำป้ายโฆษณา	6.00	0.37	0.00	0.00	6.00	0.35
ห้างสรรพสินค้า	3.00	0.18	0.00	0.00	3.00	0.18
รับซื้อ-ขายยางพารา	10.00	0.61	0.00	0.00	10.00	0.59
อื่นๆ	17.00	1.04	0.00	0.00	17.00	1.00
ยอดรวม	1,632.00	100.00	70.00	100.00	1,702.00	100.00

ตารางที่ 3.3 : แสดงจำนวนร้อยละของสถานประกอบการอุตสาหกรรมจำแนกตามประเภทในเขตเทศบาลเมืองยะลา

ประเภทอุตสาหกรรม	แหล่งที่ตั้งสถานประกอบการ				ยอดรวม	
	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โรงสี	1.00	0.46	0.00	0.00	1.00	0.39
ซ่อมรถยนต์และเกาะพ่นสี	83.00	38.25	3.00	7.69	86.00	33.59
ทำเบาะรถยนต์	5.00	2.30	0.00	0.00	5.00	1.95
ประตู้-หน้าต่างเหล็กคัต	30.00	13.82	1.00	2.56	31.00	12.11
โรงกลึง	17.00	7.83	0.00	0.00	17.00	6.64
ทำท่อซีเมนต์ อีฐและอุปกรณ์ก่อสร้าง	9.00	4.15	5.00	12.82	14.00	5.47
โรงพิมพ์	8.00	3.69	0.00	0.00	8.00	3.13
ทำเฟอร์นิเจอร์	17.00	7.83	1.00	2.56	18.00	7.03
เครื่องเงิน-ทอง	1.00	0.46	0.00	0.00	1.00	0.39
ทำน้ำแข็ง น้ำดื่ม	7.00	3.23	1.00	2.56	8.00	3.13
ทำขนม ไอศกรีม	9.00	4.15	1.00	2.56	10.00	3.91
ทำแกนม หมูขย	1.00	0.46	0.00	0.00	1.00	0.39
ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว	2.00	0.92	0.00	0.00	2.00	0.78
ทำราน้ำ	3.00	1.38	0.00	0.00	3.00	1.17
กระจกอลูมิเนียม กรอบรูป	4.00	1.84	0.00	0.00	4.00	1.56
โรงเลื่อยและไม้แปรรูปยางพารา	7.00	3.23	12.00	30.77	19.00	7.42
ปรุงยา (แผนโบราณ)	1.00	0.46	0.00	0.00	1.00	0.39
โรงงานยางพารา	4.00	1.84	2.00	5.13	6.00	2.34
อุปกรณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาง	3.00	1.38	0.00	0.00	3.00	1.17
โรงงานหินอ่อน	1.00	0.46	1.00	2.56	2.00	0.78
ทำซีอิ้ว	2.00	0.92	0.00	0.00	2.00	0.78
หีบศพ	2.00	0.92	0.00	0.00	2.00	0.78
กาแฟผง	1.00	0.46	0.00	0.00	1.00	0.39
ผลิตปูนขาว	0.00	0.00	9.00	23.08	9.00	3.52
ผลิตมิด-พริ้ว	0.00	0.00	1.00	2.56	1.00	0.39
เผาถ่าน	0.00	0.00	2.00	5.13	2.00	0.78
ยอดรวม	217.00	100.00	39.00	100.00	256.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.4 : แสดงประเภทของสถานประกอบการค้าและบริการ

ประเภทของการค้า	แหล่งที่ตั้งของสถานประกอบการ					
	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล		ยอดรวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าปลีก	635.00	37.46	42.00	60.00	677.00	38.36
ค้าส่ง	22.00	1.30	0.00	0.00	22.00	1.25
ค้าบริการ	797.00	47.02	23.00	32.86	820.00	46.46
ค้าปลีก-ค้าส่ง	61.00	3.60	0.00	0.00	61.00	3.46
ค้าปลีก-ค้าบริการ	80.00	4.72	3.00	4.29	83.00	4.70
ค้าปลีก-ค้าส่ง-ค้าบริการ	30.00	1.77	0.00	0.00	30.00	1.70
ค้าส่ง-บริการ	70.00	4.13	2.00	2.86	72.00	4.08
รวม	1,695.00	100.00	70.00	100.00	1,765.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.5 : แสดงจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรและไม่ทำการเกษตร

พื้นที่	จำนวนครัวเรือนไม่ทำการเกษตร		ครัวเรือนทำการเกษตร		รวมครัวเรือนทุกประเภท	
	ครัวเรือน	ประชากร	ครัวเรือน	ประชากร	ครัวเรือน	ประชากร
เขตเทศบาล	13,517.00	62,811.00	1,595.00	6,868.00	15,112.00	69,679.00
ร้อยละ	89.45	-	10.55	-	100.00	-

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.6 : จำนวนร้อยละของประชากรจำแนกตามสถานภาพแรงงานในเขตเทศบาลเมือง

สถานภาพแรงงาน	จำนวนประชากร (คน)	ร้อยละ
1.ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 11 ปีขึ้นไป)	56,171.00	80.61
1.1 ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน	32,554.00	46.72
- ผู้มีงานทำ	28,345.00	40.68
- ผู้ไม่มีงานทำ	4,209.00	6.04
1.2 ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	23,617.00	33.89
- แม่บ้าน ทำงานบ้าน	7,526.00	10.80
- นักเรียนและนักศึกษา	12,460.00	17.88
- ไม่สามารถทำงานได้	3,631.00	5.21
2.ประชากรนอกวัยแรงงาน (อายุต่ำกว่า 11 ปี)	13,508.00	19.39
รวม	69,679.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.7 : จำนวนร้อยละของผู้มีงานทำจำแนกตามสาขาการผลิตในเขตเทศบาลเมืองยะลา

สาขาการผลิต	จำนวนประชากร (คน)	อัตราส่วนร้อยละ
ปฐมภูมิ	1,079.00	3.80
-เกษตรกรรมและการประมง	1,079.00	3.80
ทุติยภูมิ	6,246.00	22.04
-การจุดแร่และข่อยหิน	40.00	0.14
-อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	5,346.00	18.86
-การก่อสร้าง	860.00	3.04
ตติยภูมิ	21,020.00	74.16
-สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	539.00	1.90
-การขนส่งและคมนาคม	40.00	0.14
-พาณิชย์กรรม	7,918.00	27.93
-บริการ	12,062.00	42.56
-การเงินและการธนาคาร	461.00	1.63
รวม	28,345.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.9 : แสดงจำนวนร้อยละของผู้มีงานทำจำแนกตามสาขาอาชีพในเขตเทศบาลเมืองยะลา

ประเภทอาชีพ	จำนวนประชากร (คน)	อัตราส่วนร้อยละ
ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ	5,518.00	19.47
ผู้ปฏิบัติงานบริการ	332.00	1.17
เสมียนพนักงาน	1,022.00	3.61
การค้า	7,700.00	27.17
การเกษตร	1,079.00	3.81
พนักงานขับยานพาหนะ	1,504.00	5.31
ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร	6,148.00	21.69
การผลิตและกรรมกร		0.00
การบริการ	5,002.00	17.65
ผู้ปฏิบัติงานเหมืองแร่	40.00	0.14
รวม	28,345.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.8 : แสดงจำนวนร้อยละของ แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมจำแนกตามประเภทในเขตเทศบาล
เมืองยะลา

ประเภทอุตสาหกรรม	แหล่งที่ตั้งสถานประกอบการ				ยอดรวม	
	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โรงสี	2.00	0.07	0.00	0.00	2.00	0.05
ซ่อมรถยนต์และเคาะพ่นสี	348.00	12.34	9.00	0.77	357.00	8.94
ทำเบาะรถยนต์	14.00	0.50	0.00	0.00	14.00	0.35
ประตู้-หน้าต่างเหล็กตัด	152.00	5.39	2.00	0.17	154.00	3.86
โรงกลึง	112.00	3.97	0.00	0.00	112.00	2.80
ทำท่อซีเมนต์ อิฐและอุปกรณ์ก่อสร้าง	172.00	6.10	96.00	8.18	268.00	6.71
โรงพิมพ์	85.00	3.01	0.00	0.00	85.00	2.13
ทำเฟอร์นิเจอร์	80.00	2.84	2.00	0.17	82.00	2.05
เครื่องเงิน-ทอง	4.00	0.14	0.00	0.00	4.00	0.10
ทำน้ำแข็ง น้ำดื่ม	60.00	2.13	16.00	1.36	76.00	1.90
ทำขนม ไอศกรีม	40.00	1.42	2.00	0.17	42.00	1.05
ทำแหมม หมูฮอ	5.00	0.18	0.00	0.00	5.00	0.13
ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว	14.00	0.50	0.00	0.00	14.00	0.35
ทำรางน้ำ	6.00	0.21	0.00	0.00	6.00	0.15
กระจอกลูมิเนียม ครอบรูป	10.00	0.35	0.00	0.00	10.00	0.25
โรงเลื่อยและไม้แปรรูปฮางพารา	863.00	30.60	418.00	35.60	1,281.00	32.07
ปรงฮาง (แผนโบราณ)	55.00	1.95	0.00	0.00	55.00	1.38
โรงงานฮางพารา	605.00	21.45	391.00	33.30	996.00	24.94
อุปกรณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฮาง	139.00	4.93	0.00	0.00	139.00	3.48
โรงงานหินอ่อน	19.00	0.67	162.00	13.80	181.00	4.53
ทำซีอิ้ว	12.00	0.43	0.00	0.00	12.00	0.30
หีบศพ	3.00	0.11	0.00	0.00	3.00	0.08
กาแฟสด	20.00	0.71	0.00	0.00	20.00	0.50
ผลิตปูนขาว	0.00	0.00	44.00	3.75	44.00	1.10
ผลิตมีด-พริ้ว	0.00	0.00	5.00	0.43	5.00	0.13
เสาถ่าน	0.00	0.00	27.00	2.30	27.00	0.68
ยอดรวม	2,820.00	100.00	1,174.00	100.00	3,994.00	100.00

ที่มา : สำนักสังเมือง

ตารางที่ 3.10 : แสดงรายรับและรายจ่ายของเทศบาลเมืองยะลา

ประเภทของรายรับและรายจ่าย	ปีพ.ศ.			
	รายรับ		รายจ่าย	
	2535	ร้อยละของรายรับ	2535	ร้อยละของรายจ่าย
1. ภาษีอากร	221,435,532.00	81.53	24,984,164.84	9.70
2. ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ	2,779,561.00	1.02	46,478,833.61	18.05
3. ทรัพย์สิน	17,405,665.00	6.41	26,715,677.62	10.37
4. สาธารณูปโภค	607,073.00	0.22	134,861,155.40	52.36
5. เบ็ดเตล็ด	635,943.00	0.23	2,918,509.79	1.13
6. เงินอุดหนุน และอื่นๆ	28,735,928.00	10.58	21,606,848.63	8.39
6.1 อุดหนุนทั่วไป	-	-	-	-
6.2 อุดหนุนเฉพาะกิจ	-	-	-	-
6.3 เงินสะสม	-	-	-	-
6.4 เงินกู้	-	-	-	-
รวม	271,599,702.00	100.00	257,565,189.89	100.00

ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 3.11 : สถิติสรุป รายรับจริง - รายจ่ายจริง 5 ปีซ้อนหลังของเทศบาลเมืองยะลา (ปี พ.ศ. 2531 - 2535)

ปีงบประมาณ	รายรับจริง	รายจ่ายจริง	รายรับสูงกว่ารายจ่าย
2531	100,803,308.33	92,190,982.16	8,612,326.17
2532	141,840,445.41	128,895,131.49	12,945,313.92
2533	178,590,839.48	137,294,869.51	41,295,969.97
2534	262,046,884.66	242,395,359.52	19,651,525.14
2535	271,599,713.77	257,565,190.19	14,034,523.58

ที่มา : เทศบาลเมืองยะลา

ตารางที่ 3.12 : แสดงสถิติประชากรในเขตเทศบาลเมืองยะลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 - พ.ศ.2535

พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
2526	55,947.00	0.00
2527	57,289.00	2.34
2528	59,695.00	4.03
2529	64,695.00	7.73
2530	66,303.00	2.43
2531	67,383.00	1.60
2532	68,589.00	1.76
2533	68,813.00	0.33
2534	68,834.00	0.03
2535	69,679.00	1.21
อัตราการเปลี่ยนแปลง		2.15

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.13 : แสดงจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาของเมืองยะลา

กรรมนับถือศาสนา	เขตเทศบาล	ร้อยละ	นอกเขตเทศบาล	ร้อยละ
พุทธ	52,540.00	75.40	4,065.00	31.03
อิสลาม	17,139.00	24.60	9,036.00	68.97
รวม	69,679.00	100.00	13,101.00	100.00

ตารางที่ 3.14 : แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามหมวดอายุและเพศ

หมวดอายุ (ปี)	จำนวนประชากร				รวม (คน)	ร้อยละ
	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ		
0 - 4	3,442.00	9.99	3,065.00	8.70	6,507.00	9.34
5 - 9	2,998.00	8.70	2,536.00	7.20	5,534.00	7.94
10 - 14	3,582.00	10.40	3,165.00	8.98	6,747.00	9.68
15 - 19	3,789.00	11.00	3,593.00	10.20	7,382.00	10.59
20 - 24	3,346.00	9.71	3,815.00	10.83	7,161.00	10.28
25 - 29	3,442.00	9.99	4,332.00	12.30	7,774.00	11.16
30 - 34	2,874.00	8.34	3,349.00	9.51	6,223.00	8.93
35 - 39	2,603.00	7.56	3,037.00	8.62	5,640.00	8.09
40 - 44	1,942.00	5.64	2,170.00	6.16	4,112.00	5.90
45 - 49	1,737.00	5.04	1,564.00	4.44	3,301.00	4.74
50 - 54	1,529.00	4.44	1,631.00	4.63	3,160.00	4.54
55 - 59	1,091.00	3.17	1,125.00	3.19	2,216.00	3.18
60 - 64	906.00	2.63	828.00	2.35	1,734.00	2.49
65 - 69	483.00	1.40	440.00	1.25	923.00	1.32
70 - 74	363.00	1.05	340.00	0.97	703.00	1.01
75 ปีขึ้นไป	321.00	0.93	241.00	0.68	562.00	0.81
รวม	34,448.00	100.00	35,231.00	100.00	69,679.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.15 : แสดงแหล่งที่มาของน้ำใช้ของประชากรในเขตเทศบาล

ประเภทของการใช้น้ำ	ประเภทของอาคาร			รวม	ร้อยละ
	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม		
น้ำประปา	10,051.00	1,318.00	147.00	11,516.00	76.00
น้ำฝน	824.00	7.00	1.00	832.00	5.49
น้ำบาดาลหรือน้ำบ่อ	2,407.00	303.00	68.00	2,778.00	18.33
น้ำกรอง	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
แม่น้ำลำคลอง	20.00	4.00	2.00	26.00	0.17
รวม	13,302.00	1,632.00	218.00	15,152.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.16 : แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขตเทศบาล

การใช้ไฟฟ้า	ประเภทของอาคาร			รวม	ร้อยละ
	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม		
มีไฟฟ้าใช้	13,302.00	1,632.00	218.00	15,152.00	100.00
ไม่มีไฟฟ้าใช้	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
มีไฟฟ้าใช้ (ในเขตเทศบาล)	2,620.00	70.00	39.00	2,729.00	100.00
ไม่มีไฟฟ้าใช้ (นอกเขตเทศบาล)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.17 : แสดงจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ในเขตอำเภอเมืองยะลา

ชุมตาบ	จำนวนเลขหมาย	จำนวนตู้โทรศัพท์สาธารณะ (คู่)
เมืองยะลา	6,168	152

ที่มา : องค์การโทรศัพท์จังหวัดยะลา

ตารางที่ 3.18 : แสดงปริมาณไปรษณีย์ภัณฑ์ต่อวันของที่ทำกรไปรษณีย์เมืองยะลา ปี พ.ศ.2536

ไปรษณีย์ภัณฑ์	จำนวน		โทรเลข	โทรเลข	
	ชิ้น	ร้อยละ		ฉบับ	ร้อยละ
ธรรมดา	5,950.00	78.52	ด่วน	5.00	1.30
ลงทะเบียน	654.00	8.63	ธรรมดา	58.00	15.06
รับรอง	890.00	11.74	EMS.	271.00	70.37
พัสดุ	84.00	1.11	Express	15.00	3.90
-	0.00	0.00	โทรเลขธนาณัติ	36.00	9.35
-		0.00	แฟกซ์	0.10	0.03
รวม	7,578.00	100.00		385.10	100.00

ที่มา : ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดยะลา

ตารางที่ 3.19 : แสดงการเปรียบเทียบของเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการกับเมืองยะลา

ประเภทของสถานศึกษา	จำนวน (แห่ง)	จำนวนนักเรียน		ครูและอาจารย์ (คน)	ห้องเรียน (คน)	เกณฑ์มาตรฐาน		เมืองยะลา	
		(คน)	ร้อยละ			ครู : นักเรียน	ห้องเรียน : นักเรียน	ครู : นักเรียน	ห้องเรียน : นักเรียน
อนุบาล	8	1,340	6.48	41	40	1:23	1:30	1:32	1:34
ประถมศึกษา	8	6,568	31.76	250	183	1:25	1:40	1:26	1:36
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	3,143	15.20	313	73	1:17	1:40	1:16	1:34
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	1,854	8.96	↓	48	↓	↓	↓	1:36
ปวช., ปวท., ปวส., ปริญญาตรี	1	2,253	10.89	189	130	1:10	1:30	1:12	1:17
สถาบันราชภัฏ	1	4,874	23.57	150	0	1:10	1:10	1:33	0
วิทยาลัยพลศึกษา	1	422	2.04	50	0	↓	↓	1:8	0
วิทยาลัยการสาธารณสุข	1	229	1.11	20	43	↓	↓	1:12	1:5
รวม	25	20,683	100.00	1,013	517				

ที่มา : 1.ศึกษาธิการจังหวัดยะลา

2.กระทรวงศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.20 : แสดงรายละเอียดของสถาบันการแพทย์และสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองยะลา

สถานที่ตั้ง	เนื้อที่			เตียงคนไข้ (เตียง)	เภสัชกร (คน)	แพทย์ (คน)	ทันตแพทย์ (คน)	พยาบาล (คน)
	ไร่	งาน	วา					
1.โรงพยาบาลยะลา	4	2	-	268	8	32	5	276
2.สำนักงานสาธารณสุขยะลา	3	-	42	-	4	2	1	30
3.ศูนย์วิจัยโรค	-	-	-	-	-	-	-	-
4.ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก	-	-	-	-	-	-	-	-
เขต 9								
รวม	7	2	42	268	12	34	6	306
มาตรฐาน	พื้นที่			เตียงคนไข้/ประชากร	เภสัชกร/ประชากร	แพทย์/ประชากร	ทันตแพทย์/ประชากร	พยาบาล/ประชากร
เกณฑ์มาตรฐาน	โรงพยาบาลขนาด 60 เตียง ขึ้นไป หรือ ที่ให้บริการแก่ประชาชนไม่ต่ำกว่า 100,000 คนต้องมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 25 ไร่			1 : 609	1 : 12,199	1 : 4,260	1 : 20,841	1 : 788
เมืองยะลา	7.61 ไร่			1 : 260	1 : 5,807	1 : 2,049	1 : 11,613	1 : 228

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : 1.สำนักงานเมือง

2.กระทรวงสาธารณสุข

ตารางที่ 3.21 : แสดงการกำจัดขยะในเขตเทศบาล

ประเภทของการกำจัดขยะ	ประเภทของอาคาร			รวม	ร้อยละ
	พักอาศัย	พาณิชยกรรม	อุตสาหกรรม		
บริการของเทศบาลหรือสุขาภิบาล	13,081.00	1,624.00	216.00	14,921.00	98.48
ทิ้งในที่ว่างบริเวณที่ดินส่วนบุคคล	80.00	6.00	1.00	87.00	0.57
ทิ้งในที่ว่างอื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
เผา	141.00	2.00	1.00	144.00	0.95
อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
รวม	13,302.00	1,632.00	218.00	15,152.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.22 : แสดงปัญหาน้ำท่วมในเขตเทศบาล

ปัญหา	ประเภทของอาคาร			รวม	ร้อยละ
	พักอาศัย	พาณิชยกรรม	อุตสาหกรรม		
น้ำไม่ท่วม	10,477.00	1,431.00	188.00	12,096.00	79.83
น้ำท่วมจางตลอดปี	40.00	2.00	2.00	44.00	0.29
น้ำท่วมบางครั้งที่ฝนตกหนัก	2,785.00	188.00	24.00	2,997.00	19.78
น้ำท่วมตามฤดูกาลกว่า 1 สัปดาห์	0.00	11.00	4.00	15.00	0.10
น้ำท่วมจางนานกว่า 1 เดือน	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
รวม	13,302.00	1,632.00	218.00	15,152.00	100.00

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.23 : แสดงพื้นที่สวนสาธารณะภายในเขตเทศบาลเมืองยะลา

ชื่อ	เนื้อที่			สถานที่ตั้ง
	ไร่	งาน	วา	
สวนสาธารณะสวนขวัญเมือง	207	-	-	อ.สะเตง ใกล้กับศาลหลักเมือง
สวนสาธารณะหน้าศูนย์เยาวชน	23	-	-	อ.พิพิธภักดี
สนามกีฬาประเภทต่าง ๆ	6	3	272	อ.พิพิธภักดี
สวนสาธารณะสนามช้างเผือก	84	-	-	อ.สุชายักษ์
สวนสาธารณะบริเวณศาลหลักเมือง	5	-	-	อ.วงเวียนหลักเมือง
สวนสาธารณะบริเวณสำนักงานเทศบาลเมือง	5	-	-	อ.สุชายักษ์
สวนหย่อมบริเวณหออนาพิทา	-	3	-	อ.สุชายักษ์
รวม	331	1	72	

ที่มา : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.24 : แสดงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันสาธารณภัย

อุปกรณ์และเครื่องมือ	จำนวน
รถดับเพลิงชนิดมีถังน้ำในตัว	9 คัน
รถยนต์บรรทุกน้ำชนิดมีถังน้ำในตัว	3 คัน
รถยนต์ดับเพลิงชนิดมีบันไดเลื่อน	1 คัน
รถหอน้ำดับเพลิงชนิดมีกระเช้า	1 คัน
เครื่องห้ามขบวนขนาดมาตรฐาน	1 เครื่อง
รถยนต์ปิคอัพ	1 คัน
รถยนต์กระบะ 2 คอน	1 คัน
เรือท้องแบน	5 ลำ

ที่มา : เทศบาลเมืองยะลา